

วาทกรรมว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยสมัยก่อนการพัฒนา (พ.ศ.2451-2457)*

ธวัชพล ทองอินทรราช**

(วันรับบทความ: 4 กรกฎาคม 2563/ วันแก้ไขบทความ: 27 สิงหาคม 2563/ วันตอบรับบทความ: 2 กันยายน 2563)

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ต้องการวิเคราะห์ถึงภาพของความสัมพันธ์ระหว่างวาทกรรมกับนโยบายว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนา โดยมุ่งเน้นไปที่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) เพื่ออธิบายให้เห็นว่าบริบททางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ในยุคสมัยนี้มีส่วนสำคัญอย่างไรในการก่อรูปวาทกรรมนโยบายโสเภณี วาทกรรมนโยบายโสเภณีที่ถูกก่อรูปขึ้นมานี้นำไปสู่การต่อต้านวาทกรรมในรูปแบบใด โดยวาทกรรมนโยบายว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนานี้ ถูกก่อรูปขึ้นมาจากบริบทสำคัญทางด้านเศรษฐกิจ โดยมีตัวแสดงที่สำคัญคือรัฐบาลพระมหากษัตริย์ที่คอยกำหนดนิยามความหมายของโสเภณี ภายใต้ชุดของความรู้ความคิดในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ โดยเฉพาะถนนซึ่งเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจในยุคนี้ ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ในการสร้างถนนสายสำคัญก็มาจากการจัดเก็บภาษีจากกิจการโสเภณีที่เรียกว่า ภาษีบำรุงถนน ที่สร้างรายได้จำนวนมหาศาลให้แก่รัฐ ผ่านทางกลไกในเชิงนโยบายที่สำคัญคือ ระบบเจ้าภาษีนายอากร และด้วยเหตุที่สามารถสร้างรายได้จำนวนมากดังกล่าว จึงก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งในความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางเศรษฐกิจการเมืองระหว่างรัฐ (พระมหากษัตริย์) และชนชั้นนำ (เจ้าภาษี) ส่งผลให้เกิดการต่อต้านวาทกรรมนโยบายโสเภณีที่ถูกก่อรูปขึ้นโดยรัฐในรูปแบบต่าง ๆ โดยกลุ่มเจ้าภาษีนายอากรซึ่งผลจากการต่อต้านวาทกรรมนโยบายโสเภณีดังกล่าว รัฐตอบโต้ด้วยการ ออกกฎหมายสำคัญยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากรในการจัดเก็บภาษีโสเภณี ส่งผลให้รัฐสามารถรวบอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางได้อย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด ผู้ขาดครอบงำนโยบายว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยตลอดยุคสมัยก่อนการพัฒนา

คำสำคัญ: วาทกรรม, โสเภณี, สมัยก่อนการพัฒนา

* บทความชิ้นนี้สังเคราะห์มาจากการเรื่องวาทกรรมว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทย ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ธเนศ วงศ์ยานนาวา สำหรับข้อคิดติ ๆ ต่องานเขียนชิ้นนี้ จนจุดประกายทางความคิดและกลายเป็นแรงบันดาลใจในการทำงานทางวิชาการ

** อาจารย์พิเศษ ดร. สาขาการเมืองการปกครอง, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Discourse on Prostitutes in Thai Society during Pre-development Period (B.E.2451-2457)^{*}

Tuvapon Tong-intarach^{**}

(Received Date: July 4, 2020, Revised Date: August 27, 2020, Accepted Date: September 2, 2020)

Abstract

The aim of this article was to analyze a discourse on Prostitutes policy in Thai society during pre-development period, particularly the era of King Chulalongkorn the Great (Rama V) to explain economic, social and cultural contexts in this period; how these contexts had a significant influence to the discourse on Prostitutes policy; what counter-discourses arising from discourse on Prostitutes policy were; In pre-development period, the discourse on Prostitutes policy was significantly formed through economic context. The government king played a dominant role for defining Prostitutes under the concepts and thoughts specifically aiming at improving national economic development. In this period, roads were important basic factors for economic development. Most of revenues for road construction relied on tax collected from Prostitutes business; the tax was called road maintenance tax. The government gained a huge income from this business through policy mechanism which was tax collection system. The fact that the business created a huge income for the government, it caused conflicts between interstate economic and political power (the King) and the elites (Tax collectors). Consequently, the counter-discourse was arisen by a group of elites in various forms. As a result, the government implemented a counter-measure by annulling Prostitutes business tax collection system, enabling the government to absolutely recentralize and reserve its power related to Prostitutes policy in Thai society throughout pre-development period.

Keywords: Discourse, Prostitutes, Pre-Development

^{*} This article was synthesized from works related to discourse on Sex Workers in Thai society. The author would like to express a sincere gratitude to Professor Thanee Wongyannava for valuable ideas which inspired the author to create academic articles

^{**} Visiting Faculty Dr., in Politics Government, Faculty of Humanities and Social Science, Surattthani Rajabhat University

บทนำ

หญิงนครโสเภณีและอาชีพการรับขำเราบุรุษเพื่อแลกสินจ้าง (เงิน) มิใช่เรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย หากแต่เป็นสิ่งที่ดำรงอยู่เคียงคู่กับประวัติศาสตร์สังคมมาอย่างยาวนาน (ศิริวรรณ ว่องเกียรติไพศาล และคณะ, 2559, น.9-10) สืบค้นไปถึงสมัยสุโขทัยประวัติศาสตร์นางพามาศหรือท้าวศรีจุฬาลักษณ์ กล่าวถึง หญิงนครโสเภณี บุตรีธิดา และหญิงที่ขอบสำส่อนทางเพศกับชายที่เป็นทาสไว้ว่า “อันบุตรีธิดาของหญิงสองจำพวกนี้ มหาชนมีความรังเกียจนัก เรียกว่าคนอนาจาร” ส่วนในสมัยอยุธยา คำว่า “หญิงนครโสเภณี” ก็ปรากฏหลักฐานอยู่ในกฎหมายลักษณะพยานที่มีมาตั้งแต่ พ.ศ. 1894 กล่าวถึง หญิงนครโสเภณีว่าเป็นหนึ่งในคนจำนวน 24 ประเภทที่ไม่สามารถนำมาเป็นพยานได้และปรากฏในกฎหมายสำคัญ คือ “กฎหมายตราสามดวง” บทพระอัยการผัวเมียที่บัญญัติขึ้นสมัยพระเจ้าอู่ทอง ในปี พ.ศ. 1904 ความว่า “ชายใดส่อขอเอาหญิงคนขบิราที่เยวขอทาน เลี้ยงชีวิต และหญิงนครโสเภณีมาเลี้ยงเป็นเมีย ทำชู้เหื้อเมียก็ดี หญิงใดทำชู้เหื้อผัวดุดจ้อแดงอยู่ ผู้เป็นเมียพระจุลาไทยร้างกันอยู่ หลวงราชรินเป็นผัวเล่า ครั้นผิดกับหลวงราชรินร้างกันอยู่ มาเอาเจ้าชาตเป็นผัวเล่า พระจุลาไทยผัวเก่าทำฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายหาความหลวงราชรินเจ้าชาต ถ้าหญิงใดดุดจ้อแดงอยู่นี้ก็ดี ผู้รู้ด้วยประการใด ๆ พิจารณาเป็นสัจไซ้ ท่านให้ผจางหญิงชายนั้นด้วยไถนา ส่วนหญิงอันร้ายนั้นให้เอาเฉลวปะหน้า ทัดดอกฉาแดงทั้งสองหู ร้อยดอกฉาแดงเป็นมาลัย ใส่สี่ตะคอก แล้วให้เอาหญิงนั้นเข้าเทียมแอกข้างหนึ่ง ชายชู้เทียมแอกข้างหนึ่งผจางด้วยไถนา 3 วัน ถ้าแลชายชู้นั้นยังรักเมียอยู่มิให้ผจางไซ้ ท่านให้เอาชายผู้นั้นเข้าเทียมแอกข้างหนึ่งหญิงอยู่อีกข้างหนึ่งอย่าให้ปรับไหมชายชู้นั้นเลย” (สถาบันปรีดีพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2548, น.5) จากความในกฎหมายตราสามดวงดังกล่าว จะเห็นอำนาจของวาทกรรมที่ถูกผลิตสร้างขึ้นโดยรัฐผ่านทางตัวบทกฎหมายในการกำหนดตำแหน่งแห่งที่ให้แก่โสเภณีในสังคมอยุธยา นอกจากนี้ยังปรากฏอยู่ในจดหมายเหตุชาวต่างชาติสมัยอยุธยาที่กล่าวถึงโสเภณีในยุคสมัยนั้นว่า “ขุนนางสยามหวงบุตรมากถ้าบุตรคนใดกระทำชู้ก็ขายบุตรให้แก่ชายคนหนึ่ง ซึ่งมีความชอบธรรมที่จะเกณฑ์ให้สตรีที่ตนซื้อมานั้นเป็นหญิงแพศยา (โสเภณี) หาเงินได้ โดยชายนั้นต้องเสียภาษีถวายพระมหากษัตริย์ กล่าวกันว่าชายผู้นั้นมีหญิงนครโสเภณีอยู่ในปกครองของตนถึง 600 อนึ่งบุคคลผู้นั้นยังรับซื้อภรรยาที่สามีขายลงเป็นทาส” (สันต์ ท.โกมลบุตร, 2510, น.331) ลาลูแบร์ซึ่งเป็นทูตของประเทศฝรั่งเศสที่เข้ามาประเทศไทยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ (พ.ศ. 2199-2231) ได้ระบุไว้ในจดหมายเหตุของตนเกี่ยวกับการค้าประเวณีในประเทศอันเป็นหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการค้าประเวณีในสมัยอยุธยาว่า ในสมัยนั้นกรุงศรีอยุธยา มีช่องโสเภณีอยู่ 4 แห่งตั้งอยู่ในย่านชุมชนชาวจีน ใกล้กับท่าเรือใกล้กับตลาดให้บริการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ ย่านที่ตั้งสำนักโสเภณีนี้เรียกว่า “สำเพ็ง” เป็นภาษาเขมรหมายถึง “โสเภณี” ซึ่งสอดคล้องกับหนังสือคำให้การขุนหลวงวัดประดู่ทรงธรรม ซึ่งเป็นเอกสารจากหอหลวงยุคปลายสมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยของพระบรมราชาธิราชที่ 3 หรือ พระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ กล่าวถึงสำนักโสเภณีว่ามีอยู่ 4 โรงเช่นกัน อยู่บริเวณตลาดบ้านจีนใกล้ท่าเรือ ซึ่งเป็นชุมชนชาวจีนมากกว่าชาวไทย สำนักโสเภณีเหล่านี้ต้องได้รับอนุญาตและเสียภาษีให้กับหลวงธรรมเนียมการปฏิบัติเช่นนี้ก็สืบต่อมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยเฉพาะในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1 ถึง รัชกาลที่ 3 แต่โสเภณีในช่วงนี้คาดว่ามิมีจำนวนไม่มากนัก เนื่องจากประชากรมีน้อยและผู้ขายมีศถาบรรดาศักดิ์ก็มักเกลี้ยผู้หญิงเป็นเมียไว้ในบ้านจำนวนมากไม่จำเป็นต้องไปเที่ยวโสเภณี

คนจีนที่เป็นลูกค้าประจำของสำนักโสเภณีก็มีอยู่ประมาณ 2,500 คน เพราะในช่วงดังกล่าวไทยยังไม่เปิดประเทศค้าขายกับตะวันตกมากนัก (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมิดล, 2537, น.6-7)

กระทั่งสู่สมัยรัชกาลที่ 4 ที่ทรงดำเนินนโยบายเปิดประเทศ เพื่อลดการเผชิญหน้ากับจักรวรรดินิยมตะวันตก การเข้ามาของมหาอำนาจตะวันตกได้ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยหลายด้าน สัญญาแห่งการเปลี่ยนแปลงได้เริ่มขึ้นในปี พ.ศ.2398 เมื่อ เซอร์ จอห์น บาวริงค์ (Sir John Bowring) เข้ามาทำสัญญาทางการค้ากับประเทศไทย โดยเนื้อหาของสนธิสัญญาเป็นการกำหนดรูปแบบและวิธีการติดต่อค้าขายระหว่างไทยกับอังกฤษ (อัจฉรา กมุทพิสมัย, 2549, น.371) ซึ่งเป็นสัญญาที่เอารัดเอาเปรียบและสร้างความเสียหายให้แก่ประเทศไทยหลายประการ สภาพการณ์ดังกล่าวของประเทศไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 จึงถือเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญของสังคมการเมืองไทย ตลอดระยะเวลาที่ทรงอยู่ในราชสมบัติแม้จะไม่ยาวนานนักแต่ก็เป็นยุคที่เกิดเปลี่ยนแปลงแทบทุกด้าน ภายหลังจากที่สัญญาดังกล่าวบรรลุผลเรียบร้อยแล้วรูปแบบเศรษฐกิจของไทยก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเกษตรกรรมและการผลิตเพื่อการยังชีพไปสู่ เกษตรกรรมและการผลิตเพื่อการส่งออกไปยังต่างประเทศ มีการบุกเบิกกิจกรรมทางเศรษฐกิจใหม่ๆ เช่น การทำเหมืองแร่ การทำไม้ งานเหล่านี้ต้องใช้แรงงานมากแรงงานคนไทยส่วนใหญ่ต้องใช้เพื่อการปลูกข้าวส่งออก จึงต้องมีการจ้างแรงงานจากต่างชาติเข้ามาทำไม้และเหมืองแร่ แรงงานส่วนใหญ่ในช่วงนี้เป็นชาวจีนจากแผ่นดินใหญ่ที่หลั่งเข้ามาในประเทศไทย มีหลักฐานว่าในปลายสมัยรัชกาลที่ 4 มีคนจีนอยู่ถึงประมาณ 70,000 คน โดยมาอยู่รวมกันเป็นกลุ่มใหญ่ย่านสำเพ็ง ชาวจีนพวกนี้เข้ามาแบบเสียผีหมอนใบและไม่ได้เอาเมียหรือครอบครัวมาด้วย แรงงานจีนเหล่านี้จึงเป็นลูกค้ากลุ่มใหญ่ขาประจำของพวกโสเภณี เมื่อลูกค้ามีจำนวนเพิ่มขึ้นก็จำเป็นที่จำนวนโสเภณีต้องเพิ่มขึ้นตามไปด้วย เพื่อให้เพียงพอต่อความต้องการ ย่านที่มีชาวจีนอาศัยอยู่จึงมักมีสำนักโสเภณีเปิดบริการอยู่มากเป็นพิเศษ (เสาวนีย์ เตชะไพฑูริย์, 2551, น.6) ส่งผลให้เกิดการซื้อขายหญิงโสเภณีมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็นอย่างมาก และมีได้จำกัดอยู่แต่ในเมืองหลวงย่านสำเพ็งเพียงเท่านั้น แต่ได้ขยายตัวไปยังหัวเมืองสำคัญต่าง ๆ ที่มีกรรมกรชาวจีนมาทำงานเป็นจำนวนมาก เช่น ภูเก็ต ระนอง ฯลฯ ขณะที่สภาพเศรษฐกิจที่ยากจนลงของประเทศจีนสมัยนั้นทำให้ครอบครัวชาวจีนบางส่วนขายลูกสาวของตนให้เป็นคนรับใช้หรือเป็นโสเภณี นอกจากนี้ยังมีขบวนการค้าหญิงจีนให้มาเป็นโสเภณีในประเทศไทยอีกด้วย ส่งผลให้จำนวนหญิงจีนที่เข้ามาในประเทศไทยมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มีจำนวนถึง 41,839 คน (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมิดล, 2537, น.25) เป็นเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 14 ปี จำนวน 10,580 คน (ธวัชพล ทองอินทราช, 2562, น.76) หญิงเหล่านี้ส่วนหนึ่งถูกซื้อขายและบังคับให้เป็นโสเภณีในประเทศไทย และยังมีการส่งไปขายยังประเทศใกล้เคียงด้วย นอกจากหญิงจีนแล้วยังมีหญิงญี่ปุ่นและหญิงชาติตะวันตกด้วย เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน รัสเซีย เข้ามาประกอบอาชีพโสเภณีให้บริการชาวตะวันตก โดยมีสำนักโสเภณีตั้งอยู่ในย่านบางรักอันเป็นที่อยู่ของชาวต่างชาติจำนวนหลายแห่งอีกด้วย

ครั้งต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ที่มีการพัฒนาปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ให้ทันสมัยตามแบบอย่างตะวันตก เช่น การขุดคลอง การสร้างถนน ทางรถไฟ ฯลฯ แรงงานกุลิชาวจีนจึงเป็นที่ต้องการมากขึ้นตามไปด้วย ส่งผลให้

จำนวนโสเภณีสมัยนี้จึงเพิ่มมากขึ้นไปตามความต้องการ จนนำไปสู่การตราและบังคับใช้ “พระราชบัญญัติป้องกันสัจจรโรค ร.ศ.127 (พ.ศ. 2451)” เพื่อใช้ในการบริหารจัดการกิจการสำนักโสเภณีที่รุ่งเรืองเฟื่องฟู ซึ่งหนังสือพิมพ์ในสมัยนี้ถึงขั้นกล่าวว่าทุกตรอกซอกซอยจะต้องมีช่องโสเภณี (ธเนศ วงศ์ยาน นาวา, 2548, น.10) โดยมีข้อกำหนดให้ทุกสำนักที่มีโสเภณีหรือ “โรงหญิงนครโสเภณี” จะต้องแขวนโคมเป็น เครื่องหมายให้เจ้าพนักงานสังเกตได้โดยง่าย ตามตรอกซอกซอยย่านที่มีโสเภณียามค่ำคืนก็จะจุดโคมไฟสีเขียวกว้างทั้งตรอกจนกลายเป็นชื่อไปเลยก็มี เช่น “ตรอกโคมเขียว” นอกจากนี้ยังมีการกำหนดให้โสเภณีทุกคนต้อง จดทะเบียนและเจ้าของสำนักโสเภณีจะต้องมี และขอรับใบอนุญาต ประเทศไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนานี้จึงมี “โสเภณีจดทะเบียน” อย่างถูกต้องตามกฎหมายเป็นครั้งแรก (คณะกรรมการกิจการสตรีเยาวชนและผู้สูงอายุวุฒิสภา, 2546, น.1) และเป็นครั้งแรกที่การค้าประเวณีได้รับการยอมรับว่าเป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมายแต่จะต้องเสียภาษีอากรให้แก่รัฐบาลพระมหากษัตริย์ ที่เรียกว่า “ภาษีบำรุงถนน” ซึ่งเรียกเก็บจากกิจการเพศพาณิชย์จากโสเภณีที่ขึ้นทะเบียนและสำนักโสเภณีที่ขอรับใบอนุญาต

อย่างไรก็ตามในอีกด้านหนึ่งของการพัฒนาปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยตามอย่างตะวันตกที่มีส่วนสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับจำนวนโสเภณีในยุคสมัยก่อนการพัฒนานี้โดยตรง ก็คือ “การเลิกทาส” ดังปรากฏความใน พระราชบัญญัติป้องกันสัจจรโรค ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2451) (ตุ้ย ชุมสาย, 2525, น.53) ความว่า “มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกัน ด้วยทรงพระราชดำริเห็นว่า หญิงบางจำพวกประพฤติดน อย่างที่เรียกว่า หญิงนครโสเภณี มีหัวหนารวบรวมกัน ตั้งโรงหาเงินขึ้นหลายตำบล แต่ก่อนมาการตั้งโรง หญิงนครโสเภณี นายโรงช่วยไถ่หญิงมาเป็นทาส รับตัวจากเจ้าภาษี แล้วตั้งเป็นโรงขึ้น ครั้นต่อมาได้ทรงพระ กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลิกทาสเสียแล้ว หญิงบางจำพวกที่สมัครเข้าเป็นหญิงนครโสเภณี ก็รับตัวจากเจ้าภาษี แล้วมีหัวหนารวบรวมกัน ตั้งโรงขึ้นในท้องที่อันควรบ้างมิควรบ้าง.” (กระทรวงนคร บาล. ม-ร.5 น/180) ผลจากการเลิกทาสส่งผลดีให้ทาสทุกคนได้มีโอกาสเป็นไทแก่ตัว แต่ในอีกด้านหนึ่งการเลิกทาสไม่สามารถปลดปล่อยหญิงกลุ่มหนึ่งที่ถูกนายเงินซื้อมาเป็นโสเภณีในสำนักได้ทั้ง ๆ ที่ผู้หญิงกลุ่มนี้ก็ไม่ต่างจากทาส คนอื่น ๆ เลย (จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์, 2554, น.169) ทั้งนี้เพราะนายเงินได้ทำสัญญาผูกมัดหญิงเหล่านี้ไว้ล่วงหน้าในลักษณะสัญญาจ้างงานรับเงินล่วงหน้า ผู้หญิงเหล่านี้มักเป็นผู้หญิงไพร่-ทาสจากชนบทยากจน เมื่อมี สัญญา ผูกมัดจึงไม่อยู่ในเงื่อนไขที่จะได้รับการปลดปล่อยเหมือนทาสคนอื่นได้ ผู้หญิงที่เคยเป็นทาสรับใช้หรือ เป็นเมียทาสของนายเงินบางคน เมื่อได้รับการปลดปล่อยกลับเกิดปัญหาขึ้นเพราะไม่มีทางไปไม่มีที่พึ่งเคี้ยวคว้าง เพราะกลับไปหาครอบครัวไม่ได้ก็จำเป็นต้องมาขายตัวให้นายเงินที่เป็นเจ้าของสำนักหรือโรงหญิงโสเภณี อีก ในช่วงนี้จำนวนโรงหญิงนครโสเภณี โดยเฉพาะโสเภณีคนไทยจึงเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิม (สุวทนา อารีพรรค, 2550, น.14) เพราะมีทั้งโสเภณีที่ถูกพาตัวมาจากชนบทโดยการหลอกให้มาทำงานมีสัญญาจ้างส่วนหนึ่ง และอีกส่วนก็คือหญิงทาสที่ได้รับการปลดปล่อยนั่นเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงนัยสำคัญของความสัมพันธ์ระหว่างการเลิกทาสกับอาชีพโสเภณีในสังคมไทย อันเป็นปัจจัยสำคัญส่วนหนึ่งของวาทกรรมนโยบายโสเภณีในสังคมไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนา

แนวคิดเรื่องวาทกรรม: มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault)

วาทกรรม (discourse) มีรากฐานมาจากปรัชญาภาษาศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับภาษาและความคิด มากกว่าโลกวัตถุข้างนอก โดยมี มิเชล ฟูโกต์ (Michel Foucault, 1926-1984) ซึ่งเป็นหนึ่งในนักคิดคนสำคัญในการศึกษาวาทกรรม (discourse) วาทกรรมวิเคราะห์ (discourse analysis) และปฏิบัติการทางสังคม (social practices) ซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กัน (Bruce Haddock, 2008, p.253) โดยฟูโกต์มองว่า “อำนาจ” (power) “ความรู้” (knowledge) “ความจริง” (truth) แม้จะไม่ใช่สิ่งเดียวกันตามความเห็นของฟูโกต์ แต่ทั้งสามสิ่งดังกล่าวก็มีความสัมพันธ์เป็นเนื้อเดียวกันของ “วาทกรรม” ที่ประกอบสร้าง อธิบาย นิยาม กำหนดนับ และจัดตำแหน่งให้แก่สรรพสิ่งในสังคมมนุษย์ว่าสิ่งไหนดี/ ชั่ว ถูก/ ผิด จริง/ เท็จ โดยผ่าน สถาบันต่าง ๆ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาวปฏิบัติการของวาทกรรม (discourse practice) เพื่อนำไปสู่ความเป็น “วาทกรรมหลัก” (dominant discourse) หรือที่ ฟูโกต์ เรียกว่า “episteme” (ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร, 2549, น.20) ขณะเดียวกันตลอดพัฒนาการของประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นว่าวาทกรรมมิใช่สิ่งที่มีความคงทนถาวรสามารถตรึงตราความศักดิ์สิทธิ์(พลังในการอธิบาย) ไว้ได้ หากแต่มีความไหลลื่นไปตามมิติทางประวัติศาสตร์ วาทกรรมที่หย่อนพลังในการอธิบายก็จะหายไป กลายเป็น “เป็นอื่น” (otherness) หรือ “สิ่งอื่น” (The Other) เช่น ความเป็นจริงในเรื่องคนบ้า (mad man) ซึ่งในยุคเรอเนสซองส์ (Renaissance) คนบ้าจะถูกปล่อยให้ใช้ชีวิตอยู่อย่างอิสระ หรือถ้ามีวิธีที่จะจัดการกับคนเหล่านั้นก็คือ การจับใส่เรือแล้วให้ลอยไปตามน้ำ (embarkation) ซึ่งเรือนั้นจะถูกเรียกว่า “madship” แต่ในอีกหลายร้อยปีต่อมา “madship” ถูกแทนที่ด้วย “madhouse” คือมีการสร้างสถานที่เอาไว้กักกันและจำกัดเขต (confine) คนบ้าให้อยู่ในบริเวณหนึ่งๆ (นรชิต จิรสังธรรม, 2553, น.14) เช่นเดียวกันกับ “โสเภณี” ที่ถูกผลิตสร้างขึ้นโดยวาทกรรมที่คอย นิยาม กำหนดตำแหน่งแห่งที่ให้แก่โสเภณีในลักษณะต่าง ๆ ตลอดพัฒนาการทางประวัติศาสตร์ บางยุคสมัยโสเภณีและอาชีพโสเภณีเป็นสิ่งที่ถูกต้องตามกฎหมาย บางยุคสมัยเป็นอาชีพที่ต้องปรามมิได้ห้ามอย่างเด็ดขาด ขณะที่บางยุคสมัยเป็นอาชีพที่ผิดกฎหมายและต้องปราบปรามอย่างเด็ดขาด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขแห่งการเปลี่ยนผ่านของวาทกรรมในแต่ละยุคสมัยเป็นเหตุและปัจจัยที่สำคัญ **วิธีวิทยาในการวิจัย** การศึกษาวาทกรรมว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยสมัยก่อนการพัฒนานี้ เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ในรูปแบบของการวิเคราะห์วาทกรรม (discourse analysis) อันเป็นแกนหลักสำคัญในการศึกษา เพื่อทำความเข้าใจวาทกรรมว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนาว่ามีการก่อรูปวาทกรรมนโยบายโสเภณีขึ้นมาได้อย่างไร วาทกรรมนโยบายโสเภณีที่ถูกก่อรูปขึ้นมานี้ นำไปสู่การต่อต้านวาทกรรมอย่างไร ซึ่งการใช้วาทกรรมวิเคราะห์ในงานนี้มีลักษณะเฉพาะ คือ ผู้วิจัยได้ใช้วาทกรรม (discourse) เป็นทั้งกรอบคิด (concept) และวิธีวิทยา (methodology) ในการศึกษา โดยมีวิธีการได้มาซึ่งข้อมูลที่สำคัญ คือ การศึกษาเอกสาร (documentary) ในส่วนนี้เป็นการศึกษาเอกสาร ทั้งเอกสารชั้นต้น (primary document) เอกสารชั้นรอง secondary document) ภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ เช่นเอกสารทางวิชาการ เอกสารเก่า จดหมายเหตุ บทความทางวิชาการ วารสารวิชาการ และรายงานการวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับวาทกรรมโสเภณีว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ต้องการ และเพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์ถึงวาทกรรมว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยยุคสมัยก่อนการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

1) บริบทสำคัญของการก่อรูปวาทกรรมนโยบายโสเภณีในมิติต่าง ๆ

บริบททางสังคมมีส่วนเป็นเงื่อนไขสำคัญอย่างยิ่งโดยตรงต่อวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีในสังคมไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนา พิจารณาได้จากมิติที่สำคัญๆ 4 ประการ (จุฬพล ทองอินทรราช, 2562, น.79)

1.1 เศรษฐกิจ จากเดิมที่สังคมไทยในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์มีระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิม คือ “กึ่งยังชีพ” กิจกรรมสำคัญทางเศรษฐกิจอย่างหนึ่งก็คือ “การผลิต” ก็ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนเป็นหลักส่วนที่เหลือจากการบริโภคภายในครัวเรือนจึงนำไปขายหรือแลกเปลี่ยนกับสินค้าและบริการอื่น ๆ กระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่4 ซึ่งถือเป็นช่วงต้นยุคสมัยก่อนการพัฒนา การเข้ามาของจักรวรรดินิยมตะวันตกส่งผลต่อสังคมไทยหลายประการหนึ่งในนั้นคือด้านเศรษฐกิจ ที่เริ่มมีการปรับเปลี่ยนจากเกษตรกรรมและการผลิตเพื่อการยังชีพหรือระบบเศรษฐกิจแบบกึ่งยังชีพ มาสู่ระบบเศรษฐกิจที่เรียกกันว่า “เศรษฐกิจตลาด” (คริส เบเคอร์, และ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2557, น.83) กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ “เงิน” เริ่มมีความสำคัญต่อการผลิตและการแลกเปลี่ยนสินค้ามากกว่าเพื่อ “การบริโภค” ในครัวเรือน บริบททางเศรษฐกิจดังกล่าวนี้ดำเนินมาจนกระทั่งถึงสมัยรัชกาลที่5 รากฐานต่าง ๆ ทางเศรษฐกิจที่ถูกวางไว้ในสมัยก่อนหน้าก็เริ่มเป็นระบบในสมัยนี้ และเกี่ยวพันโดยตรงต่อวาทกรรมทางนโยบายโสเภณี การเร่งรัดพัฒนาและปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ ต้องอาศัยเงินงบประมาณเป็นจำนวนมากมหาศาล “เงิน” จึงมีความสำคัญและ “การหาเงิน” จึงเป็นกิจกรรมที่สำคัญทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพื่อนำรายได้ไปใช้ในการเร่งรัดพัฒนาประเทศในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับความเจริญก้าวหน้าของยุคสมัย โดยรัฐบาลพระมหากษัตริย์มีรายได้หลักสำคัญในยุคสมัยนี้จากการจัดเก็บภาษีอากรประเภทต่าง ๆ ในบรรดาภาษีอากรต่าง ๆ ที่จัดเก็บได้มากที่สุดเรียกว่า “ภาษีบำรุงถนน” ที่เรียกเก็บจากกิจการสำนักโสเภณีที่รุ่งเรืองเฟื่องฟูไปทั่ว ทั้งเขตพระนคร (กรุงเทพมหานคร) ในยุคนั้น รายได้จำนวนมากดังกล่าวจากภาษีโสเภณีถูกนำไปใช้ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานสำคัญดังกล่าวแล้วคือ “ถนน” สำคัญสายต่าง ๆ ทั่วพระนคร ด้วยเหตุนี้หญิงนครโสเภณีและกิจการสำนักโสเภณีในยุคสมัยก่อนการพัฒนาจึงมีความสำคัญในช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศ เพราะเมื่อที่แห่งหนตำบลใดก็ตามที่มีการสร้างถนนผ่านก็จะเกิดชุมชนตึกกรมบ้านช่องตลอดจนถึงการทำมาหากินซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า และการเดินทางสัญจรไปมาที่สะดวกรวดเร็ว “ถนน” จึงเป็นสัญลักษณ์ของความเจริญก้าวหน้าและการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

1.2 สังคม สังคมไทยในยุคก่อนการพัฒนาเป็นสังคมแบบจารีตประเพณีที่รับอิทธิพลทางความคิดและการจัดระเบียบทางสังคมมาจากอินเดียมาตั้งแต่ครั้งสมัยศรีอยุธยาเรื่อยมาจนถึง รัตนโกสินทร์ตอนต้น (ธเนศ อาภรณ์สุวรรณ, 2556, น.42) ในยุคสมัยนี้ในทางสังคมมีการจัดแบ่งคนออกเป็น “ชนชั้น” ต่าง ๆ ในลักษณะของพีระมิดมีกษัตริย์อยู่ยอดสุดของสังคมเป็นเจ้าชีวิตและเจ้าแผ่นดิน มีอำนาจเบ็ดเสร็จเด็ดขาดทั้ง3ด้านของอภิปไตย ลำดับรองลงมาคือเจ้านายกลุ่มเชื้อพระวงศ์ ที่มีอำนาจหน้าที่รองจากพระมหากษัตริย์ ถัดมาคือขุนนางที่มีหน้าที่สำคัญในการสนองงานเป็นกลไกสำคัญในการบริหารงานแผ่นดิน และอีกกลุ่มซึ่งอยู่ล่างสุดของชนชั้นทางสังคมคือ ไพร่-ทาส คือ ราษฎรสามัญชนคนทั่วไป ซึ่งหญิงโสเภณีก็รวมอยู่ในกลุ่มนี้ด้วย ขณะที่ความสัมพันธ์ในทางสังคมของคนกลุ่มต่าง ๆ ดังกล่าวนี้นี้จะถูกกำหนดด้วยกลไกที่สำคัญของรัฐ

คือ “ระบบศักดินา” (จักร์ พันธุ์ชูเพชร, 2549, น.107) ที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการกำหนดความสัมพันธ์ สิทธิ อำนาจ หน้าที่ ระหว่างชนชั้นต่าง ๆ ของสังคม ถึงแม้จะมีการเลิกทาสก็ตาม แต่สถานะความสัมพันธ์ของคนในทางสังคมโดยเฉพาะไพร่-ทาสซึ่งรวมถึงหญิงโสเภณี ก็มิได้เปลี่ยนแปลงไปมากกว่าเดิมแต่อย่างใดยังคงอยู่ในลักษณะความสัมพันธ์แบบนายกับบ่าว เช่นเดิม กระทั่งในช่วงปลายยุคสมัยก่อนการพัฒนาในสมัยรัชกาลที่ 7 โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 เหตุปัจจัยทางด้านการเมืองเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ส่งผลให้บริบททางสังคมที่มีมาตั้งแต่ในช่วงต้นยุคสมัยก่อนการพัฒนาต้องเปลี่ยนแปลงไปตามไปด้วย นั่นคือ ระบอบและอุดมการณ์ใหม่ในขณะนั้นที่ไทยรับมาจากตะวันตก ที่ให้ความสำคัญกับกฎหมายทุกคนในสังคมเท่าเทียมกันละได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคตามกฎหมาย ไม่มีชนชั้นใดมีสิทธิพิเศษกว่าชนชั้นอื่น ๆ กลุ่มหญิงโสเภณีซึ่งอยู่ในชนชั้นล่างสุดของสังคมก็เริ่มมีสิทธิมีเสียงได้รับความเห็นอกเห็นใจภายใต้บริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย

1.3 การเมือง ในช่วงต้นยุคสมัยก่อนการพัฒนาเริ่มต้นตั้งแต่ในช่วงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่5) การเมืองการปกครองของไทยอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ (วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน, 2549, น.33) กษัตริย์มีอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ อำนาจรวมศูนย์อยู่ที่กษัตริย์ ทั้งในทางนิติบัญญัติ บริหาร ตุลาการ เป็นเจ้าชีวิตและเจ้าแผ่นดินโดยมี อุดมการณ์เทวสิทธิ์เป็นจิตวิญญาณที่สำคัญของระบอบการปกครอง รัฐบาลพระมหากษัตริย์จึงทรงไว้ซึ่งอำนาจ เบ็ดเสร็จเด็ดขาดในทุกเรื่อง โดยเฉพาะอำนาจทางการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินโดยผ่านทาง การดำเนินนโยบายต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการดำเนินนโยบายทางการเมืองแบบ “ต้นสนกลม” เปิดประเทศเป็นมิตรกับตะวันตกที่นำไปสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางการเมืองภายในประเทศมากมาย ภายใต้แนวคิดการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยแบบตะวันตกทั้งเศรษฐกิจ สังคมการเมือง และวัฒนธรรม โดยเฉพาะการปฏิรูประบบราชการซึ่งเกี่ยวข้องกับนโยบายโสเภณีโดยตรง คือ การปฏิรูประบบการคลัง การปรับปรุงการจัดเก็บและระบบภาษีอากร (ลิขิต ธีรเวคิน, 2550, น.105) ซึ่งแต่เดิมมีการเก็บภาษีและค่าปรับในกิจการ สำนักโสเภณีทั้งในรูปของ “ตัวเงิน” และการปรับเป็น “ทนาย” เพื่อใช้ในการสร้างถนน แต่ภายหลังจากการ ปฏิรูปการคลังและระบบการจัดเก็บภาษีที่ใช้วิธีการเก็บภาษีจากกิจการโสเภณีในรูปแบบ ของเงินเพียงอย่างเดียวโดยมุ่งหวังจะนำไปใช้ในการพัฒนาประเทศในด้านอื่น ๆ ด้วย

1.4 วัฒนธรรม กรอบคิดทางด้านวัฒนธรรมของสังคมไทยในช่วงยุคสมัยก่อนการพัฒนาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับโสเภณีไทยในยุคนี้ ก็คือ “ระบบอุปถัมภ์” ซึ่งเป็นมรดกตกทอดเก่าแก่ทางวัฒนธรรมของสังคมไทยที่มีมาตั้งแต่ในยุคสมัยจารีตเป็นสัญลักษณ์ของอำนาจและบารมี (ศิลปวัฒนธรรม, 2542, น.78) ทั้งนี้เนื่องจากสังคมไทยในยุคศักดินา “สิทธิ อำนาจ หน้าที่” ของบุคคลระหว่างชนชั้นต่าง ๆ โดยเฉพาะไพร่-ทาสจะถูกกำหนดไว้ด้วยระบบศักดินาก็จริงแต่ในทางปฏิบัติสิทธิต่าง ๆ ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จริงในชีวิตทางสังคม เช่น สิทธิในการร้องทุกข์ สิทธิในการนำคดีขึ้นสู่ศาล สิทธิในการประกอบอาชีพ ฯลฯ สิทธิเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อบุคคลมีสังกัดและขอรับการอุปถัมภ์จากมูลนาย จึงจะสามารถมีและ/ หรือใช้สิทธิต่าง ๆ เหล่านั้นได้ ซึ่งรวมไปถึงการประกอบอาชีพการงานต่าง ๆ เช่น การเปิดสำนักโสเภณี การสมัครตนเอง

เป็นหญิงนครโสเภณี มิใช่สิ่งที่จะกระทำได้ง่าย แต่จะต้องเข้าขอการอุปถัมภ์ช่วยเหลือจากบุคคลที่มีอำนาจเพื่ออำนวยความสะดวกในการอนุญาตเพื่อแลกเปลี่ยนกับผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ประกอบกับกรอบความคิดที่สำคัญทางวัฒนธรรมของสังคมไทยในยุคนี้อีกอย่างหนึ่งก็คือ กรอบความคิดเรื่อง “ผู้ชายเป็นใหญ่” (patriarchy) (สมเกียรติ วันทะนะ, 2551, น.187) ที่ถูกสั่งสมบ่มเพาะจนกลายเป็นค่านิยมหลักทางวัฒนธรรมในสังคมไทยมาอย่างยาวนานที่ “พ่อหรือผู้ชาย” จะได้รับอภิสิทธิ์พิเศษทางวัฒนธรรมให้อยู่ในสถานะนำทางสังคมมีอำนาจสูงสุดในครอบครัว ดังเช่นสำนวนไทยโบราณที่ว่า “ผู้ชายเป็นช้างเท้าหน้า ผู้หญิงเป็นช้างเท้าหลัง” ส่งผลให้พ่อหรือผู้ชายจะมีอำนาจสูงสุดเด็ดขาดในครอบครัว พ่อหรือผู้ชายยังมีสิทธิเด็ดขาดในการตัดสินใจเรื่องสำคัญต่าง ๆ โดยไม่จำเป็นต้องใส่ใจต่อเหตุผลหรือข้อคัดค้านจากเพศหญิง กรอบความคิดดังกล่าวนี้เกี่ยวพันกับโสเภณีในสังคมไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนาทั้งในแง่ของ “วิธีคิด” และแนวทาง “การปฏิบัติ” ในทางสังคม เช่น ระบบหลายเมีย (Polygamy) (ศุภิสาน (นฤมล) วงศ์สุภาพ, 2541, น.1) ที่อนุญาตให้ผู้ชายมีเมียได้หลายคน โดยมีเงื่อนไขเรื่องผิดบาปและ/หรือสำส่อนทางเพศ หากแต่เป็นเครื่องแสดงสถานะทางสังคม เกียรติยศ ศักดิ์ศรีของผู้ชาย แต่กลับตำหนิและลงโทษอย่างรุนแรงกับเพศหญิง ที่ทำในลักษณะเดียวกัน เช่น การลงโทษที่รุนแรงด้วยการขายลูกสาวหรือเมียที่ทำผิดในเรื่องทำนองเดียวกันให้กลายเป็นหญิงนครโสเภณีได้ ค่านิยมดังกล่าวนี้โดยเฉพาะการมีเมียมากกว่าหนึ่งคน ก็ยังคงดำรงอยู่ในวัฒนธรรมทางเพศของสังคมไทยในยุคสมัยปัจจุบัน

2) ปฏิบัติการการก่อรูปวาทกรรมนโยบายโสเภณีในยุคสมัยก่อนการพัฒนา

การก่อรูปวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีในยุคสมัยก่อนการพัฒนา หากพิจารณาจากบริบทดังกล่าวแล้วจะเห็นได้ว่าตัวแสดงที่มีบทบาทสำคัญ ก็คือ “รัฐบาลพระมหากษัตริย์” ในการกำหนดและรับรอง (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2550, น.49) นิยามความหมายให้แก่โสเภณีผ่านทางนโยบายโดยมีกฎหมายฉบับต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัโสเภณีเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการก่อรูปวาทกรรม กล่าวคือ ในช่วงยุคสมัยก่อนการพัฒนาเป็นช่วงที่สังคมไทยยอมรับว่าโสเภณีและการค้าประเวณีเป็นสิ่ง “ถูกต้องตามกฎหมาย” แต่จะต้องมีการ “จดทะเบียนและเสียภาษี” ให้แก่รัฐ ทั้งที่อยู่ในรูปของระบบเจ้าภาษีนายอากรเพื่อเก็บ “ภาษีบำรุงถนน” และทั้งการที่รัฐเป็นฝ่ายดำเนินการจัดเก็บภาษีเองโดยไม่ผ่านระบบเจ้าภาษีนายอากร ภาษีโสเภณีจึงเป็นแหล่งแสวงหาผลประโยชน์และรายได้ที่สำคัญของพระมหากษัตริย์และกลุ่มชนชั้นนำ ความจริงแล้วการเสียภาษีการค้าโสเภณีให้แก่อรัฐจากหลักฐานพบว่ามีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาแต่ชื่อชนิดของภาษีดังกล่าวไม่สามารถสืบทราบได้สำหรับในส่วนของภาษีบำรุงถนน อันเป็นชื่อภาษีที่ให้ผู้ทำการค้าประเวณีจ่ายค่าภาษีให้แก่อรัฐ ในยุคสมัยก่อนพัฒนานั้น เริ่มต้นเก็บภาษีบำรุงถนนนี้มาตั้งแต่ในสมัยรัชกาลที่ 4 เนื่องจากพบหลักฐานว่า ในสมัยรัชกาลที่ 4 มีการเก็บค่าธรรมเนียมจดทะเบียนหญิงโสเภณีได้ถึง 5,000 บาท ประกอบกับมีหลักฐานว่ารัชกาลก่อนหน้าได้ทรงยกเลิกภาษีและอากรที่นำไปสู่การสนับสนุนอบายมุข เช่น ภาษีฝิ่น อากรการพนัน ขนวัว ติไก่ และกัดปลา เพราะทรงเห็นว่า การเก็บภาษีจะเป็นเสมือนการส่งเสริมให้ราษฎรทำบาป (เสถียร ลายลักษณ์, 2478, น.66-69) อย่างไรก็ตาม ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระองค์ ได้พยายามอย่างยิ่งที่จะเพิ่มพูนรายได้ให้มากขึ้น โดยวิธีการเพิ่มชนิดของภาษีอากรและปรับปรุงพิภักดิ์อัตราภาษีอากรชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ภาษีฝิ่น ภาษีสุกร ภาษีปลา กัด

อาคารการพนัน อาคารมหรสพ ภาษาปลาทุ ภาษาผ้าไหม ภาษาผัก ภาษาหม้อ ภาษาถัง ภาษาชีผึ้ง เป็นต้น ภาษาที่ดัดขึ้นใหม่ในช่วงรัชกาลนี้เป็นภาษาเก็บหุยมหุยมิ และเป็นภาษาที่ตกเป็นภาระหนักแก่คนไทยในประเทศทั้งสิ้น และที่น่าสังเกตก็คือ ภาษาที่ดัดขึ้นใหม่นี้มีภาษาที่เกี่ยวข้องกับอบายมุขด้วย ด้วยเหตุนี้ ภาษาบำรุงถนนจึงเริ่มต้นเก็บในสมัยรัชกาลที่ 4 โดยเจ้าภาษีนายอากรเป็นผู้รับสนองนโยบายของรัฐบาล ทั้งนี้เพราะในช่วงสมัยรัชกาลนี้ได้เริ่มมีการสร้าง “ถนน” ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศไทย โดยมีเครื่องมือสำคัญในการผลักดันนโยบายก็คือ “ประกาศท้องตราภาษาบำรุงถนน” ที่เก็บจากกิจการ “สำนักโสเภณี”

2.1 รัฐบาลพระมหากษัตริย์กับการก่อรูปวาทกรรมนโยบายโสเภณี ครั้นเมื่อเข้าสู่สมัยรัชกาลที่ 5 บทบาทของรัฐในการก่อรูปวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีในยุคสมัยก่อนการพัฒนา ก็ปรากฏให้เห็นอย่างเด่นชัดตลอดรัชสมัย กล่าวคือ รัชกาลที่ 5 ก็ดำเนินนโยบายเช่นเดียวกันกับพระชนก แต่รายละเอียดและกระบวนการขั้นตอนในการก่อรูปวาทกรรมโสเภณีแตกต่างกันออกไปอย่างชัดเจน โดยการเริ่มต้นการก่อรูปวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีโดยทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะกรมพระคลังมหาสมบัติให้มีหน้าที่เพิ่มขึ้นจากเดิมที่สำคัญ คือ การทำงบประมาณรายรับจ่ายส่วนพระมหากษัตริย์ออกจากรายรับจ่ายของประเทศ และยังได้ทรงปรับปรุงวิธีการเก็บภาษีอากรให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้นอีกด้วย และในด้านการคลังนี้ยังได้มีการปรับปรุงการจัดเก็บภาษีบำรุงถนนอีกด้วย กล่าวคือ ในรัชกาลนี้ไม่ได้มุ่งเน้นไปที่จะ “บำรุงถนน” อีกต่อไป เนื่องจากได้เปลี่ยนการปรับจากที่เคยเป็นทรายและเงินเพื่อมาถมถนน ได้เปลี่ยนมาปรับเป็นเงินและไม่เจาะจงว่าจะนำไปใช้จ่ายอย่างไร

นอกจากนี้ยังได้มีการเพิ่มเขตการเก็บภาษีบำรุงถนนออกไปยังหัวเมืองรอบนอกกรุงเทพมหานครอีกด้วย ดังนั้นการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและเพิ่มเติมพิกัตอัตราภาษีบำรุงถนนในรัชกาลนี้ จึงถูกก่อรูปในกระบวนการขั้นตอนทางนโยบายให้ดูเหมือนว่ารัฐบาลเน้นในแง่ประสิทธิภาพด้านการเก็บภาษีอากรให้ดียิ่งขึ้น และเน้นไปที่ผลประโยชน์ให้มากยิ่งขึ้น ตัวอย่างสำหรับสาระสำคัญที่เปลี่ยนแปลงไป คือ “..ให้เจ้าภาษีเรียกเป็นเงิน..ในแขวงจังหวัดกรุงเทพฯ เมืองจันทบุรี เมืองนครไชยศรี เมืองชลบุรี เมืองตราด เมืองฉะเชิงเทรา เมืองสมุทรสาคร เมืองสิงห์บุรีเมืองนี้ให้เจ้าภาษีเรียกภาษีแก่นายโรงผู้เลี้ยงหญิงรับจ้างหาเงินตามพิกัตท้องตรานี้ อย่าได้เรียกภาษีนอกจากพิกัตท้องตรานี้ได้เป็นอันขาด..” และนอกจากนี้ยังมีการปรับปรุงภาษีบำรุงถนนใหม่ จากที่เคยปรับเป็นทรายก็ให้มาปรับเป็นเงินแทนที่รวมทั้งมีการลงโทษที่เข้มงวดดังตัวอย่างเช่น “..ถ้าเจ้าภาษีสืบรู้ว่านายโรงผู้เลี้ยงหญิงหาเงินช่วยมาใหม่ยังหาได้ทำสารกรมธรรม์ประทับตราเจ้ากระทรวงไปรับจ้างทำ ข้าเรา เอาเงินค่าจ้างปิดบังเงินสืบลดของเจ้าภาษีไว้ ถ้ามีผู้รับสินบนสืบจับได้พิจารณาเป็นสัตย์ จะปรับนายเงินให้ใช้เงินหลวงงวดเดือนหนึ่งตามจำนวนเงินมากน้อยกับเงินค่าสินบน 1 ชั่ง แต่ตัวหาต้องปรับเชี่ยนตี 30 ที แล้วให้นายเงินรับเอาตัวหาไป ถ้าตัวหาสารรับรองว่านายเงินยังหาได้ทำสารกรมธรรม์ประทับตราเจ้า กระทรวง นายเงินข่มขู่ให้ตัวหาสารรับจ้างทำข้าเราปิดบังเงินสืบลดของเจ้าภาษีไว้ จะปรับให้เงินเข้าหลวงแทน เจ้าภาษีเป็นเงินหลวงเดือนหนึ่ง..” (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, รัชกาลที่ 5, น.8/2)

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการก่อรูปวาทกรรมนโยบายของรัฐบาลพระมหากษัตริย์ผ่านทางการปรับปรุงภาษีอากรมีจุดมุ่งหมายในการปรับปรุงอยู่ที่การเพิ่มรายได้ให้เข้ารัฐมากที่สุดมากกว่าการมุ่งที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงสภาพของหญิงโสเภณีให้ดีขึ้นตามแนวนโยบายที่รัฐ

ได้วางไว้ในเรื่องนี้อย่างที่เข้าใจกันโดยทั่วไปในยุคสมัยนี้ ผลจากการก่อรูปวาทกรรมทางนโยบาย โสเภณีดังกล่าวของยุคสมัยก่อนการพัฒนา โดยบทบาทที่สำคัญของพระมหากษัตริย์และ/หรือ รัฐบาลที่ให้ ความสำคัญกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้การประกอบอาชีพโสเภณีและกิจการ รับชำระบารุงของสำนักโคมเขียวในยุคสมัยนี้ขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็วในฐานะอาชีพหนึ่ง (แบงค์ งามอรุณโชติ, 2554, น.162-163) ที่สามารถสร้างรายได้ให้แก่รัฐบาลอย่างมากภายในรูปของ เงินภาษีอากรสมตามความมุ่งหวังในการก่อรูปทางนโยบายตั้งแต่ต้น เงินที่ได้จากการจัดเก็บภาษี บำรุงถนนจากสำนักโสเภณีอันเป็นกระบวนการขั้นตอนที่เป็นผลมาจากการก่อรูปทางนโยบาย ทางการคลังของรัฐบาลดังกล่าว จึงเป็นปัจจัยสำคัญที่รัฐนำไปใช้ในทางการเร่งรัดพัฒนาโครงสร้าง พื้นฐานของประเทศโดยเฉพาะถนนสายต่าง ๆ (พลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ, 2551, น.522) เช่น ถนนบำรุงเมือง ถนนเฟื่องนคร ถนนเจริญเมือง ฯลฯ ทั้งนี้ก็เพื่อรองรับการพัฒนาและการปฏิรูปประเทศในด้านต่าง ๆ อาชีพโสเภณีจึงถูกก่อรูปทางนโยบายการคลังและตกอยู่ภายใต้การครอบงำและนิยามโดยนโยบาย ทางเศรษฐกิจภาพใหญ่ของประเทศอีกชั้นหนึ่ง อาชีพโสเภณีที่มีหญิงทำหน้าที่ในการรับชำระบารุง เพื่อแลกสินจ้างจึงถูกรัฐกำหนดให้เป็นอาชีพที่ถูกต้องตามกฎหมาย (จริยวรรณ พุทธานุกรักษ์ และคณะ, 2550, น.154-155) และปัจจัยสำคัญสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ ของประเทศ โดยหญิงที่สมัครตนลงเป็นโสเภณีจะต้องปฏิบัติตามนิยามและเงื่อนไขที่รัฐบาลกำหนด ด้วยเหตุนี้รายได้จากการจัดเก็บภาษีอากรบำรุงถนนจากกิจการสำนักโสเภณีจึงมีความโดดเด่น ในแง่ของการสร้างรายได้ให้แก่รัฐและชนชั้นนำที่เกี่ยวข้อง เมื่อเปรียบเทียบกับภาษีอากรชนิดอื่น ๆ ที่รัฐเรียกเก็บในยุคนั้น เช่น ภาษีฝิ่น ภาษีการพนัน เป็นต้น ตัวเลขของหญิงโสเภณีและกิจการ สำนักโสเภณี จึงมากขึ้นเป็นลำดับอย่างต่อเนื่อง ดังตัวอย่างตาม ตารางที่ 1 จำนวนหญิงโสเภณี และกิจการสำนักโสเภณี

ตารางที่ 1 จำนวนโรงและจำนวนหญิงโสเภณีไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนา

งวดที่	จำนวนโรง	จำนวนหญิง	หญิงจีน	หญิงไทย	หญิงชาติอื่น ๆ
1 (เม.ย.-มิ.ย.)	77	594	362	213	19
2 (ก.ค.-ก.ย.)	77	574	330	227	17
3 (ต.ค.-ธ.ค.)	81	642	360	250	32
4 (ม.ค.-มี.ค.)	84	690	382	260	41
รวม 4 งวด	319	2500	1434	950	109

ที่มา: (หอจดหมายเหตุแห่ง, ร.5, น.8.12/33)

2.2. ภาษีบำรุงถนนกับความเฟื่องฟูของกิจการสำนักโสเภณี จากบทบาทของรัฐบาล (พระมหากษัตริย์) ในฐานะตัวแสดงสำคัญหลักในการก่อรูปวาทกรรมทางนโยบายโสเภณี ของสังคมไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนา โดยผ่านทางนโยบายเศรษฐกิจที่เริ่มต้นกระบวนการขั้นตอน จากการปฏิรูประบบการคลังที่มีแกนหลักของการก่อรูปอยู่ที่มาตรการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงระบบ การจัดเก็บภาษีอากร ทั้งในส่วนของวิธีการ พิกัดอัตรา และประเภทของภาษีอากรโดยเฉพาะอย่างยิ่ง

ภาษีบำรุงถนนที่เรียกเก็บจากโสเภณีและกิจการสำนักโสเภณีที่สร้างรายได้ให้แก่รัฐเป็นจำนวนมากดังกล่าวมาแล้วนั้น ส่งผลให้กิจการเทศพาณิชย์ของไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนารุ่งเรืองเฟื่องฟูเป็นอย่างยิ่ง เกิดสำนักโสเภณี (Sex Workers Shop) ขึ้นมากมายทั่วทั้งพระนคร (กรุงเทพฯ) และหัวเมืองใหญ่ใน ต่างจังหวัด โดยจะมีโคมสียาวชวนไว้หน้าบ้านเพื่อเป็นสัญลักษณ์ให้รู้ว่าเป็นช่องโสเภณี เพื่ออำนวยความสะดวกให้แก่ลูกค้าผู้ใช้บริการและการตรวจตราของเจ้าหน้าที่รัฐได้อย่างทั่วถึง (ทัศนาศ ทัศนมิตร, 2554, น.61-63) การขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็วของกิจการสำนักโสเภณีไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนานี้ เทพชู ทับทอง ได้นำเสนอข้อมูลผ่านทางงานเรื่อง “หญิงโคมสียาวประวัติศาสตร์อันขมขื่นของโสเภณีในสังคมไทย” ไว้ได้ครบถ้วนและแสดงให้เห็นถึงผลผลิตจากการก่อรูปวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีของไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนา ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปคือ ความเฟื่องฟูของโสเภณีในยุคสมัยนั้นพิจารณาได้จากจำนวนที่มีอยู่มากมาย เช่น ตรอกเต้าเป็นตรอกที่ขึ้นชื่อลือชามากกว่าโรงอื่น ๆ เพราะเป็นโรงให้บริการของโสเภณีชั้นสูงและมีโรงขึ้นชื่ออื่น ๆ คือ โรงแม่แฝง ที่ตั้งขึ้นปลายสมัยรัชกาลที่ 4 ถึงต้นสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นโรงที่สร้างรายได้เป็นจำนวนมากจนสามารถนำเงินที่ได้จากกิจการโสเภณีไปสร้างวัดที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “วัดใหม่ยายแฝง” ต่อมาเปลี่ยนเป็น “วัดคณิกาผล” ซึ่งเป็นชื่อของวัดที่มีความหมายว่า “วัดที่สร้างขึ้นด้วยน้ำพักน้ำแรงของโสเภณี” นอกจากนี้ยังมีตรอกอื่น ๆ อีกมากมาย เช่น ตรอกโรงโคม ตรอกญวน สี่แยกมหานาค โป้แป้ว วรจักร สำเพ็ง ถนนดินสอ ฯลฯ (เทพชู ทับทอง, 2526, น.6-9)

นอกจากนี้ยังมีบันทึกของ ขุนวิจิตรมาตรา (สง่า กาญจนาคพันธุ์) ที่บันทึกข้อมูลอันเป็นหลักฐานสำคัญที่แสดงให้เห็นถึงผลผลิตจากนโยบายของรัฐบาลไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนาที่มีความสำคัญรอบบ่งอยู่เบื้องหลังการก่อรูปวาทกรรมโสเภณี ซึ่งมีสาระสำคัญโดยสรุปว่า ในตรอกเต้านี้เป็นห้องแถวยาวติดต่อกันไปตลอดตรอก ทุกห้องจะแขวนโคมสียาวไว้หน้าห้องเป็นแถว และเวลาก่อนค่ำจะเห็นพวกโสเภณีจูดรูปราว 20 ดอก มาลนที่ใต้โคมสียาวหน้าห้องข้าพเจ้าเคยถามว่าลนทำไม เขาตอบว่าลนให้มีแขกเข้ามามาก ๆ พวกนี้ราคาอยู่ใน 6 สลึง หรือ 2 บาท ส่วนที่ตึกใหญ่ตรงกันข้ามกับตรอกนี้ก็มีอาชีพเช่นเดียวกัน แต่เขาแขวนโคมสียาวไว้ให้ลับเข้าไปมองไม่เห็น นอกจากคนเคยแล้วรู้จักมีนามว่ายี่สุนเหลือเป็นชั้นสูงหน่อย ไม่จริงใจเหมือนพวกตรอกเต้า ราคา 3 บาท ถึง ราคา 5 บาท ข้าพเจ้าเคยเข้าไปหลายครั้งออกจะสภาพเรียบร้อยดี ห้องแต่ละห้องในตึกตกแต่งเรียบร้อยแปลว่ารับแขกชั้นสูงไม่สัพเพเหระเหมือนตรอกเต้า (วีระยุทธ ปีสาลี, 2557, น.65-67) อีกย่านหนึ่งคือสำเพ็งเป็นแหล่งที่มีชื่อเสียงมาแต่โบราณส่วนใหญ่เป็นโสเภณีจีน เนื่องจากอยู่ในย่านของคนจีนผู้ใช้บริการ ส่วนใหญ่จึงเป็นชาวจีน ตรอกสัวเนียมตรอกนี้อยู่ข้างวัดคณิกาผลมีทั้งโสเภณีหญิงไทยและจีน สังเกตได้จากโคมสียาวที่แขวนอยู่หน้าประตู (นฤพนธ์ ด้วงวิเศษ, 2560, น.196-197) นางเลิ้งย่านนี้อยู่ตามแนวถนนผดุงกรุงเกษม มีหลายโรง ไม่แพ้สะพานขาวแต่ที่มีคนมาเที่ยวกันมากคือบ้านวิมานลอย ซึ่งเอาชื่อวิมานลอยจากปากตรอกอาจมาตั้งตาม บางลำพูย่านนี้อยู่ตรงข้ามกับวัดสังเวชฯ ความรุ่งเรืองเฟื่องฟูของกิจการสำนักโสเภณีดังกล่าวนี้ถึงขั้นที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงเสด็จไปทอดพระเนตรการดำเนินกิจการด้านสำนักโสเภณีของเมืองป็นัง (คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย, 2561, น.16-19) นอกจากนี้ก็มีที่อื่น ๆ อีกมากมายสุดที่จะกล่าวแม้แต่ตามโฮเต็ลต่าง ๆ ก็จะมีโสเภณีแทบทุกโฮเต็ล หากใครเบื่อหญิงโสเภณีไทยหรือจีนชั้นต่ำก็จะไปเที่ยวฝรั่งหรือญี่ปุ่นหรือจีนชั้นสูง หญิงโสเภณี

ชาวต่างชาติพวกนี้จะอยู่ตามไฮเต็ลใหญ่ๆแถวสี่พระยาและสุรางค์เป็นส่วนใหญ่ โดยเฉพาะหญิงโสเภณีญี่ปุ่นถึงกับรับแขกกันอย่างออกหน้าออกตา หญิงโสเภณีญี่ปุ่นนี้แหละเป็นต้นตำหรับการชำระล้างโดยน้ำต่างหีบหีบอื่น ๆ เป็นพวกแรกในเมืองไทย (เทพชู หีบทอง, 2546, น.149-153) จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับทั้งจำนวนประเภทและตัวเลขของทางรัฐบาลในขณะนั้น ตามที่ได้นำเสนอไว้ในตารางที่ 1 จำนวนหญิงโสเภณีที่มีทั้งไทย จีน และชาติอื่น ๆ และจำนวนโรงโสเภณีที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องตามแนวนโยบายของรัฐบาล ด้วยเหตุที่โสเภณีและอาชีพการขายบริการทางเพศอยู่ภายใต้การครอบงำ การนิยาม การกำหนดปัญหา ตลอดจนถึงการวางแผนทางในการปฏิบัติ ผ่านการก่อรูปวาทกรรมทางนโยบายโดยรัฐบาลพระมหากษัตริย์ดังกล่าว อย่างไรก็ตามจากสาระสำคัญทั้งหมดที่กล่าวมา การก่อรูปวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีโดยรัฐยุคสมัยก่อนการพัฒนาก็มิได้ดำเนินไปอย่างราบเรียบ ด้วยผลประโยชน์มหาศาลดังกล่าวนั้นในรูปของภาษีอากร ตลอดจนถึงความสัมพันธ์เชิงอำนาจในทางเศรษฐกิจการเมืองของยุคนี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญ คือ การต่อสู้โต้ตอบกันระหว่างรัฐบาลพระมหากษัตริย์และเจ้าภาษีนายอากร นำไปสู่การต่อต้านวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีที่ก่อรูปขึ้นโดยรัฐในยุคสมัยก่อนการพัฒนานี้ ซึ่งจะได้กล่าวในลำดับต่อไป

3) การต่อต้านวาทกรรมนโยบายโสเภณีในยุคสมัยก่อนการพัฒนา

วาทกรรมโสเภณีในสังคมไทยในยุคสมัยก่อนการพัฒนาที่ถูกก่อรูปทางวาทกรรมขึ้นโดยรัฐบาลพระมหากษัตริย์ในยุคสมัยนี้ มิได้ดำเนินการมาอย่างมีเสถียรภาพ หากแต่เกิดการต่อต้านวาทกรรมนโยบายโสเภณีที่รัฐบาลก่อรูปขึ้น โดยตัวแสดงทางวาทกรรมที่สำคัญในการต่อต้านคือ “เจ้าภาษี” ที่มีบทบาทสำคัญในการต่อสู้โต้ตอบกับรัฐบาลพระมหากษัตริย์ อันเนื่องมาจากดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่านโยบายโสเภณีถูกกฎหมายที่ก่อรูปโดยรัฐประสบความสำเร็จในเชิงนโยบายทางเศรษฐกิจ เกิดการขยายตัวและเติบโตอย่างรวดเร็วของสำนักโสเภณีทั้งในเขตพระนคร (กรุงเทพมหานคร) หัวเมืองในต่างจังหวัด (ภูเก็ต ระนอง ฯลฯ) ตลอดจนถึงมณฑลสำคัญทั่วราชอาณาจักร (เฉลิมพล สัตถาภรณ์, 2508, น.11) สามารถสร้างรายได้ให้แก่รัฐบาลในรูปของเงินภาษีอากรเป็นจำนวนมากมาขายมหาศาลเพียงพอต่อการนำไปใช้ในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของประเทศ โดยเฉพาะถนน เพื่อรองรับความเจริญก้าวหน้าซึ่งหลายครั้งเงินภาษีอากรที่ได้จากการจัดเก็บจากกิจการโสเภณีในยุคสมัยก่อนการพัฒนานั้นเกินประมาณการในการจัดเก็บดังตารางที่ 2 แสดงรายได้จากการจัดเก็บภาษีบำรุงถนนในยุคสมัยก่อนการพัฒนา

ตารางที่ 2 รายได้จากการจัดเก็บภาษีบำรุงถนนในยุคสมัยก่อนการพัฒนา

เจ้าภาษี	จำนวนเงิน	สังกัด กรม-กอง	ปี พ.ศ.	หมายเหตุ
นายมอน	24,720	พระคลัง มหาสมบัติ	2433	เป็นปีแรกที่เข้าพระ คลังเดิมอยู่นครบาล
นายแป๊ะ	20,000	พระคลัง มหาสมบัติ	2434	
นายสัง	24,080	พระคลัง มหาสมบัติ	2435	
นายสัง, นายวัน	9,200	พระคลัง มหาสมบัติ	2436	เกิดการเลิกประมูล กลางคัน
นายแดง	24,080	กรมสุขาภิบาล	2448	
นายแดง	16,000	พระคลัง มหาสมบัติ	2439	
นายเซง	20,000	พระคลัง มหาสมบัติ	2450	ปี 2451 เปลี่ยนมา เป็นรัฐจัดเก็บเอง

ที่มา : (ดารรัตน์ เมตตาริกานนท์, 2547, น. 9)

นอกจากนี้ยังได้มีการเพิ่มเขตการจัดเก็บภาษีบำรุงถนนจากกิจการสำนักโสเภณีตามนโยบายของรัฐบาลออกไปยังหัวเมืองอื่น ๆ รอบนอกเขตพระนคร โดยเฉพาะหัวเมืองใหญ่และเมืองที่สำคัญ เช่น เมืองภูเก็ตดังได้กล่าวแล้ว โดยมีตัวอย่างตามตารางที่ 3 แสดงการจัดเก็บภาษีบำรุงถนนแบบรายเมืองในภูเก็ตในยุคสมัยก่อนการพัฒนา

ตารางที่ 3 การจัดเก็บภาษีบำรุงถนนแบบรายเมืองในภูเก็ตในยุคสมัยก่อนการพัฒนา

เจ้าภาษี	ปี พ.ศ.	จำนวนเงิน (บาท)	เขตอำเภอ
จิ้นลิ้มเฟง	2436	3,267	เมือง
จิ้นเอี้ยว	2436	603	กระทุ
จิ้นลิ้มเฟง	2437	2,700	เมือง
จิ้นเอี้ยว	2437	710	กระทุ

ที่มา: (สุพล ทองอินทราช, 2562, น.95)

การจัดเก็บภาษีบำรุงถนนจากกิจการสำนักโสเภณีดังกล่าวที่ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงทั้งขอบเขต และการเพิ่มเติมพิกัดอัตราภาษี จึงดูเหมือนว่ารัฐบาลพระมหากษัตริย์มุ่งเน้นให้เกิดการจัดเก็บภาษีที่มี ประสิทธิภาพ แต่แท้ที่จริงเป็นการรักษาเสถียรภาพวาทกรรมนโยบายโสเภณีที่รัฐบาลได้ก่อรูปขึ้นมาตั้งแต่แรก ให้ความสำคัญกับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเพื่อเพิ่มรายได้เข้ารัฐมากกว่าการคำนึงถึงการมุ่งเปลี่ยนแปลงสภาพ โสเภณีให้ดียิ่งขึ้น การขยายเขตและปรับระบบภาษีทั้งในเขตพระนครและหัวเมืองหลักสร้างรายได้เกิน คาดการณ์ เช่น ประมาณการณ์ว่าน่าจะจัดเก็บได้เพียง 30,672 บาท แต่ในทางปฏิบัติจริงสามารถเก็บได้มาก ถึง 39,540 บาท (กระทรวงนครบาล 5.7/3 ร.ศ.128) รายได้จากภาษีอากรจำนวนมากดังกล่าว นอกจากจะเป็น ปัจจัยสำคัญในการพัฒนาประเทศ ผลประโยชน์จำนวนมากมหาศาลจากภาษีอากรนี้ยังเป็นเงื่อนไขสำคัญในการรักษาความสัมพันธ์เชิงอำนาจทางการเมือง และด้วยเหตุนี้เองที่การจัดสรรแบ่งปันผลประโยชน์จากภาษีอากร เกิดปัญหาไม่ลงตัว ผลที่ตามมาก็คือเกิดการต่อต้านวาทกรรมนโยบายโสเภณีที่ก่อรูปโดยรัฐบาล พระมหากษัตริย์ โดยกลุ่มชนชั้นนำ คือ “เจ้าภาษีนายอากร”

3.1 เจ้าภาษีนายอากรกับการต่อต้านวาทกรรม การต่อต้านวาทกรรมนโยบายโสเภณีที่ก่อรูปโดยรัฐบาลพระมหากษัตริย์โดย “เจ้าภาษีนายอากร” เริ่มต้นจากการต่อสู้โต้ตอบวาทกรรมนโยบายโสเภณีของรัฐ พิจารณาได้จากปัญหากรณีคดีข้อพิพาทต่าง ๆ (ภาวิณี บุนนาค, 2554, น.122-123) ด้วยการสร้างปัญหาในลักษณะต่าง ๆ ให้เกิดผลกระทบต่อเสถียรภาพของแนวนโยบาย ระบบและกลไกต่าง ๆ ที่รัฐบาลพระมหากษัตริย์ได้ก่อรูปไว้ กล่าวคือ เนื่องจากโครงสร้างขนาดใหญ่ของระบบเจ้าภาษีนายอากรที่ผูกขาดเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการต่อต้านวาทกรรมนโยบายโสเภณีที่รัฐบาลได้ก่อรูปขึ้น โดยเจ้าภาษีนายอากรและบุคคลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเป็นขอบข่ายงานทางนโยบายของรัฐบาล โดยการใช้วิธีการไม่ซื่อสัตย์เบียดบังภาษี การใช้สิทธิพิเศษของครอบครัวและเครือข่ายของเจ้าภาษีนายอากรที่ไม่ต้องเสียภาษีให้แก่รัฐบาลพระมหากษัตริย์ การอยู่เหนือ กฎหมาย กฎเกณฑ์ และกติกาต่าง ๆ ของรัฐ การใช้อิทธิพลทำให้ราคาประมูลการจัดเก็บภาษีบำรุงถนนจาก กิจการสำนักโสเภณีต่าง ๆ ต่ำกว่าราคาที่รัฐบาลควรจะได้รับตามความเป็นจริง เพราะมิได้มีการแข่งขันกันอย่าง แท้จริงในการประมูล ราคาการจัดเก็บภาษีอากรการรวมกลุ่มกันเพื่อกดราคาการประมูลภาษีจากรัฐบาลโดยมี กลุ่มอิทธิพลหนุนหลัง การขอลดจำนวนการจัดส่งเงินภาษี ตลอดจนจนถึงการติดค้างการจัดส่งภาษีและการนำเงินหลวงไปใช้จ่ายส่วนตัว (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, กระทรวงการคลัง 14.2 ก./7)

นอกจากนี้การแสดงการต่อต้านรัฐบาลโดยเจ้าภาษีนายอากรมิได้หยุดแค่เพียงการแสดงการต่อต้าน ระบบและกลไกของวาทกรรมนโยบายโสเภณีที่รัฐบาลพระมหากษัตริย์ได้ก่อรูปไว้ หากแต่การต่อต้านดังกล่าวยังรวมไปถึงการโต้ตอบรัฐบาลโดยผ่านทางตัวบุคคล (หญิงโสเภณี) กล่าวคือ กระบวนการนี้เริ่มต้นโดยการที่เจ้าภาษีนายอากรใช้กลวิธีและเล่ห์เหลี่ยมต่าง ๆ กล่าวหาหญิงบริสุทธิ์ว่าเป็นหญิงโสเภณีที่หาเงินโดยไม่เสียภาษี ด้วยวิธีการแต่งคนออกไปล่อลวงหญิงสาวให้ไปคบชายแล้วก็จับเอาว่าหญิงนั้นกระทำชำเราเถื่อนไม่ได้เสียเงินสืบลดหนึ่งบำรุงถนนตามพิกัดท้องตรา (ธูพล ทองอินทราช, และโชติสา ขาวสนิท, 2562, น.86) รวมไปถึงการขยายโรงโสเภณีออกไปยังหัวเมืองสำคัญต่าง ๆ เพื่อการแข่งขันกับรัฐบาลพระมหากษัตริย์ เพื่อที่เจ้าภาษีนายอากรจะสามารถขยายกิจการสร้างรายได้จากการจัดเก็บภาษีบำรุงถนนเองได้มากขึ้นและเป็นเอกเทศ

โดยไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลและแนวนโยบายโสเภณีที่รัฐได้ก่อรูปขึ้นไว้เป็นแนวในการปฏิบัติ อีกทั้งยังรวมไปถึงการสร้างปัญหาให้แก่รัฐบาลพระมหากษัตริย์ในแง่ของความไม่แน่นอน ในเรื่องการประมุขการจัดเก็บภาษีและเงินประมุขภาษีที่ไม่คงที่ โดยที่บางปีก็ลดลงเป็นอย่างมาก ขณะที่การเพิ่มขึ้นของภาษีมีน้อยมาก และบางปีก็มีการยกเลิกการประมุขการจัดเก็บภาษีกลางคัน ซึ่งสร้างปัญหาและความเสียหายให้แก่แนวนโยบายโสเภณีของรัฐบาลและสร้างความไม่พอใจ ให้แก่รัฐบาลพระมหากษัตริย์เป็นอย่างยิ่ง ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ คือ การต่อต้านนโยบายโสเภณีที่ก่อรูป ขึ้นมาโดยรัฐบาลพระมหากษัตริย์ โดยเจ้าภาษีนายอากรที่แสดงบทบาทสำคัญในการต่อต้าน ทั้งในแง่ของ “ระบบและกลไก” ในเชิงนโยบาย ตลอดไปจนถึงการแสดงการต่อต้านโดยผ่านทาง การใช้ “คน” (หญิงโสเภณี) ซึ่งเป็นเพศที่ถูกเอารัดเอาเปรียบ เป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อต้าน วาทกรรมนโยบายโสเภณีของรัฐ (ยศ สันตสมบัติ, 2548, น.20)

3.2. การตอบโต้วาทกรรมโดยรัฐบาลพระมหากษัตริย์ การต่อต้านดังกล่าวของ เจ้าภาษีนายอากรส่งผลให้รัฐบาลพระมหากษัตริย์ตอบโต้เจ้าภาษีนายอากรโดยการ “ยกเลิกระบบ เจ้าภาษีนายอากร” ในการประมุขการจัดเก็บภาษี และ “ยกเลิกระบบผูกขาดภาษีบำรุงถนน” ที่เรียกเก็บจากกิจการสำนักโสเภณีทั้งหลายที่เฟื่องฟูอยู่ในขณะนั้นดังที่ได้กล่าวแล้วในตอนต้น เพื่อตอบโต้การแสดงการต่อต้านนโยบายโสเภณีของเจ้าภาษีนายอากร ประกอบกับเสนาบดี กระทรวงการคลังมหาสมบัติในขณะนั้นได้แสดงความคิดเห็นต่อรัฐบาลพระมหากษัตริย์ ต่อเสถียรภาพของวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีที่รัฐบาลก่อรูปขึ้นตั้งแต่แรกให้ดำรงอยู่ได้ และรอดพ้นจากการต่อต้านทำลายดังกล่าวของเจ้าภาษีนายอากรจึงมีการเสนอว่า นอกจาก การยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากรในการประมุขการจัดเก็บภาษี การยกเลิกระบบผูกขาดภาษี บำรุงถนนจากกิจการสำนักโสเภณี รัฐบาลพระมหากษัตริย์จะต้องตั้งภาษีบำรุงถนนของรัฐบาลเอง และตั้งโรงพยาบาลสำหรับโสเภณี ซึ่งเป็นครั้งแรกที่รัฐได้คำนึงถึงสิ่งตอบแทนให้แก่หญิงโสเภณี หลังจากได้เก็บภาษีมาเพียงอย่างเดียวโดยตลอด ด้วยเหตุนี้จึงมีผลให้กรมสุขาภิบาลได้ร่าง พระราชบัญญัติ “คณาภิบาล” พ.ศ. 2441 ขึ้น โดยตามร่างฉบับนี้รัฐบาลถือว่า “..การรับจ้างกระทำ ขำเราเป็นความประพฤติชั่วร้าย..” ร่างนี้ออกมาเพื่อ “..ป้องกันไม่ให้ประพฤติชั่วเช่นนี้ได้ง่าย และเพื่อจะได้บำรุงสุขของคนทั้งหลาย..” และเป็นครั้งแรกที่รัฐเริ่มคิดถึงการจำกัด อายุของผู้ที่จะ มาเป็นหญิงโสเภณี และเริ่มคิดถึงการนำเงินจากการเก็บภาษีส่วนหนึ่งไปบำรุงโรงพยาบาล เพื่อเป็นสวัสดิการแก่หญิงโสเภณี แต่ก็ปรากฏว่าไม่ได้ดำเนินการให้สำเร็จและเรื่องก็เงียบหายไป และนอกจากนี้ใน การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติครั้งที่ 1 ของที่ประชุมเสนาบดี เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน พ.ศ. 2441 ได้มีการ เปลี่ยนชื่อพระราชบัญญัติโดยให้เหตุผลว่าชื่อเดิมไม่เหมาะสม โดยใช้ชื่อใหม่ว่า “พระราชบัญญัติป้องกันสัจจร โรค” (ดาร์รตัน เมตตาริกานนท์, 2547, อ้างแล้ว น.10-11)

3.3. พระราชบัญญัติป้องกันสัจจรโรค ร.ศ.127 กลไกสำคัญในการตอบโต้ วาทกรรมของรัฐบาลพระมหากษัตริย์ ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้มีการปรับปรุงแก้ไขในสาระสำคัญ หลายประการ ก่อนจะเข้าที่ประชุมเสนาบดีครั้งที่ 2 ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2450 และครั้งที่ 3 ในเดือนต่อมาของปีเดียวกัน และภายหลังการประชุมครั้งที่ 3 ก็ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติ ป้องกันสัจจรโรค เมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2451 โดยมีเจตนารมณ์ที่สำคัญความว่า

“มีพระบรมราชโองการใน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้าให้ประกาศจงทราบทั่วกัน ด้วยทรงพระราชดำริห์เห็นว่าทุกวันนี้หญิงบางจำพวก ประพฤติตน อย่างที่เรียกว่าหญิงนครโสเภณีมี หัวหนักรวบรวมกันตั้งโรงหาเงินขึ้นหลายตำบล แต่ก่อนมาการตั้งโรงหญิงนครโสเภณีนายโรงช่วยไล่หญิงมาเป็น ทาสรับตัวจากเจ้าภาษีแล้วตั้งโรงขึ้น ครั้นต่อมาได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯให้เลิกทาสเสียแล้ว หญิงบางจำพวกที่สมัครเข้าเป็น หญิงนครโสเภณีก็นำตัวจากเจ้าภาษีแล้วมีหัวหนักรวบรวมกันตั้งโรงขึ้นในท้องที่อันควรบ้างไม่ควรบ้าง กระทำให้มีเหตุเกิดการวิวาทขึ้นเนื่อง ๆ อีกประการหนึ่งหญิงบางคนป่วยเป็นโรคซึ่งอาจจะ ติด ต่อเนื่องไปลงผู้ชายที่คบหาสมาคมได้ ก็มีได้มีแพทย์ตรวจตราโรคร้ายนั้นอาจจะติดเนื่องกันไป จนถึงเป็นอันตรายแก่ร่างกายและชีวิตมนุษย์เป็นอันมาก และยังหาได้มีกฎหมายและข้อบังคับอย่างใด สำหรับจะป้องกันทุกข้อโทษภัยแห่งประชาราษฎรทั้งหลายเหล่านี้ไม่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตรา พระราชบัญญัติขึ้นไว้สืบไปดังนี้” (ราชกิจจานุเบกษา, เล่ม 24 หน้า 1365 วันที่ 23 มีนาคม ร.ศ.126)

อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากเจตนารมณ์ที่สำคัญของกฎหมายฉบับนี้แล้วจะเห็นได้ถึงการโต้ตอบของรัฐบาลพระมหากษัตริย์ ต่อการแสดงการต่อต้านวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีของกลุ่มเจ้าภาษีนายอากรในลักษณะและรูปแบบต่าง ๆ ทั้งระบบกลไกเชิงนโยบาย และการใช้คน เป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อต้านนโยบายโสเภณีของรัฐดังกล่าวมา ข้อสังเกตที่สำคัญอีกประการหนึ่งของกฎหมายฉบับนี้ที่นอกจากจะเป็นเครื่องมือที่สำคัญทางวาทกรรมเชิงนโยบายในการนิยาม และกำหนดแห่งที่ให้แกโสเภณีในยุคสมัยก่อนการพัฒนาแล้ว ยังเป็นเครื่องมือในการตอบโต้ การต่อต้านวาทกรรมนโยบายโสเภณีที่รัฐบาลพระมหากษัตริย์ได้ก่อรูปขึ้นมาตั้งแต่แรกต่อกลุ่ม เจ้าภาษีนายอากร เพื่อรักษาเสถียรภาพความต่อเนื่องทางนโยบายโสเภณี กฎหมายนี้ยังสะท้อนให้เห็นนโยบายรัฐที่ยอมรับว่า “การค้าประเวณี” และ “กิจการสำนักโสเภณี” ทั้งหลาย ในยุคสมัยก่อนการพัฒนานั้นเป็นสิ่งที่ “ถูกต้องตามกฎหมาย” โดยมีกฎหมายเป็นเครื่องมือ และมีการจดทะเบียนการเสียภาษีอากรบำรุงถนนเป็นเงื่อนไขสำคัญเชิงนโยบายของวาทกรรม โสเภณีในยุคนั้น นอกจากนี้ยังพบว่ากฎหมายที่ประกาศใช้เฉพาะโสเภณีหญิงแต่ไม่ครอบคลุม ถึงเพศอื่น ๆ เช่น เพศชายและเพศที่สามที่ในสมัยก่อนการพัฒนายุคหนึ่งนั้นเรียกว่ากระเทย (ชลิดาภรณ์ ส่งสัมพันธ์, 2551, น.79) รวมทั้งยังมีการกำหนดอายุว่าผู้ที่ได้รับใบอนุญาตได้ ต้องมีอายุเกิน 15 ปี นอกจากนี้แล้วยังมีบทบัญญัติอื่น ๆ อันเกี่ยวกับการป้องกันและควบคุมโรค ที่มีได้มีมาแต่เดิม แต่เป็นความตั้งใจใช้เป็นเงื่อนไขรายละเอียดปลีกย่อยสำหรับการตอบโต้ การต่อต้านของเจ้าภาษีนายอากรในลักษณะที่ละเอียดซับซ้อนกว้างขวางและครอบคลุม กล่าวคือ เมื่อพิจารณาอย่างลึกซึ้งจะเห็นได้ว่าตามพระราชบัญญัติป้องกันสัณฺจโรค ร.ศ.127 (พ.ศ. 2451) ตามที่ประกาศนั้นต้องการควบคุมโรคและเก็บภาษีป้องกันป้องกันเหตุร้ายระหว่างที่ชายมาเที่ยวหญิง (บุญส่ง เฝ้าทรง, ม.ป.ป, น.63) ดังนั้นจะเห็นได้ว่าการที่รัฐบาลก่อรูปทางนโยบายของสังคมในยุคนั้น ที่มีรัฐและผู้ชายเป็นแกนกลางของเรื่องต่าง ๆ ในทางสังคม จึงมีผลให้ลักษณะของกฎหมายที่ออกมา เป็นไปเพื่อผลประโยชน์ของรัฐและการปกป้องฝ่ายชายเป็นสำคัญ แม้แต่จะป้องกันโรคในตัว หญิงโสเภณินั้นเป็นเพราะกลัวว่า “..จะต่อเนื่องไปถึงฝ่ายชายที่คบหาสมาคมกับตนได้..” มิใช่เพราะ กลัวว่าโรคนั้นจะเป็นอันตรายแก่ฝ่ายหญิงโดยตรง อย่างไรก็ตามการต่อต้านวาทกรรมทางนโยบาย โสเภณีที่ก่อรูปขึ้นโดยรัฐบาลพระมหากษัตริย์ในยุคสมัยก่อนการพัฒนา โดยกลุ่มเจ้าภาษีนายอากร

ดังกล่าวมิได้ส่งผลดีให้แก่กลุ่มต่อต้าน แต่ตรงกันข้ามการต่อต้านวาทกรรมทางนโยบายดังกล่าวของเจ้าภาชีนายอากร นอกจากจะนำไปสู่การตอบโต้ของรัฐบาลโดยการออกพระราชบัญญัติป้องกันสัญจรโรค (สุวดี ธนประสิทธิ์พัฒนา, 2558, น.126) มาใช้บังคับโต้ตอบกลุ่มเจ้าภาชีนายอากร การต่อต้านดังกล่าวของเจ้าภาชีนายอากรกลับส่งผลดีให้แก่ฝ่ายรัฐบาลพระมหากษัตริย์ภายหลังประกาศใช้กฎหมาย มีการเพิ่มขึ้นของจำนวนโรงโสเภณีและหญิงโสเภณี ซึ่งแต่เดิมเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนี้ที่ดูเหมือนจะมุ่งป้องกัน แต่ผลในทางปฏิบัติกลับกลายเป็นการสนับสนุนให้กิจการการค้าประเวณีรุ่งเรืองยิ่งขึ้น การเพิ่มขึ้นของสำนักหญิงโสเภณีและตัวเลขหญิงโสเภณีมีผลให้ตำรวจได้ให้แก่อำนาจมากกว่าช่วง ร.ศ. 126 (พ.ศ. 2450) ซึ่งเก็บภาษีอากรบำรุงถนนจากกิจการสำนักโสเภณีได้มากถึง 39,540 บาท ซึ่งสูงกว่าที่คาดการณ์ว่าน่าจะได้เพียงแค่ 30,672 บาท ดังกล่าวแล้ว ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ฝ่ายก่อรูปทางนโยบาย คือ รัฐบาลพระมหากษัตริย์มากกว่าฝ่ายต่อต้านทางนโยบายอย่างกลุ่มเจ้าภาชีนายอากร (หอจดหมายเหตุแห่งชาติ, ร.5, น.5.7/3)

ส่วนในเรื่อง “การป้องกันสัญจรโรค” ตามที่รัฐบาลตั้งจุดมุ่งหมายในการออกกฎหมาย “..เพื่อป้องกันมิให้โสเภณีเป็นที่แพร่เชื้อโรคแก่ชายที่คบหาสมาคมไว้..” นั้น ก็ปรากฏว่ารัฐบาลมิได้เข้มงวดกวดขันตามที่อ้างไว้ในพระราชบัญญัติฯ เนื่องจากมีเจตนารมณ์ที่แท้จริงเบื้องหลังคือการมุ่งตอบโต้การต่อต้านวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีของกลุ่มเจ้าภาชีนายอากรที่สร้างปัญหาให้แก่นโยบายโสเภณีของรัฐ เพื่อรักษาเสถียรภาพและความต่อเนื่องของนโยบายมากกว่าสิ่งใด ส่งผลให้หนังสือพิมพ์หลายฉบับในยุคสมัยก่อนการพัฒนาได้โจมตีและเสียดสีรัฐบาลพระมหากษัตริย์อยู่อย่างสม่ำเสมอ (ดารารัตน์ เมตตาริกานนท์, 2547, อ้างแล้ว น.12-14) เช่น หนังสือพิมพ์กรุงเทพเดลิเมล์ ฉบับวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2456 กล่าวว่า “..พระราชบัญญัติป้องกันสัญจรโรค คงไม่ได้หมายความว่า สำหรับเปิดโอกาสให้เป็นสินค้าของแพทยยาหากิน และไม่ใช้รัฐบาลมุ่งจะเก็บค่าธรรมเนียมสำหรับบำรุงถนน ซึ่งเคยขนานนามว่า “ภาชีบำรุงถนน” ซึ่งเดิมขึ้นอยู่กับกระทรวงการคลังและกรมสุขาภิบาล โอนมาจนกระทั่งรัฐบาลเก็บเองเลิกผูกขาด..เราอยากจะยืนยันความประสงค์ของรัฐบาลคงไม่มีความประสงค์ดังกล่าวมาแล้วในเบื้องต้น..” ทั้งนี้ก็เป็นเพราะพระราชบัญญัติป้องกันสัญจรโรคฉบับนี้ถูกออกแบบมาเพื่อตอบโต้การต่อต้านวาทกรรมทางนโยบายโสเภณีของรัฐบาลพระมหากษัตริย์ในยุคสมัยก่อนการพัฒนาดังที่ได้กล่าวแล้ว มากกว่าที่จะมุ่งหวังให้เป็นไปตามเจตนารมณ์ที่ได้ปรารถนาไว้ในกฎหมาย ผลที่ตามมาก็คือนำไปสู่การรวบอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, และชัตติยา กรรณสูต, 2532, น.71) ให้แก่ฝ่ายก่อรูปซึ่งก็คือรัฐบาลพระมหากษัตริย์ผ่านทางกฎหมายฉบับดังกล่าว ที่สามารถสร้างอำนาจนำในการผูกขาดครอบงำวาทกรรมทางนโยบายว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยตลอดยุคสมัยก่อนการพัฒนา

บทสรุป

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า บริบทที่สำคัญของสังคมไทยในช่วงยุคสมัยก่อนการพัฒนาเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการนิยามโสเภณีทั้งฝ่ายสนับสนุนและฝ่ายที่ต่อต้าน กล่าวคือ ในส่วนของฝ่ายที่สนับสนุนซึ่งก็คือ “รัฐบาลพระมหากษัตริย์” มีการผลิตวาทกรรมกำหนดนิยามให้โสเภณีและกิจการสำนักโสเภณีต่าง ๆ คือ “กลไกหรือปัจจัย” ที่สำคัญในการขับเคลื่อนและพัฒนาเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศ ทั้งนี้นิยามดังกล่าวเป็นผลมาจากบริบทเบื้องหลังของวาทกรรมหลัก

ด้าน “เศรษฐกิจ” เนื่องจากสังคมไทยในช่วงสมัยก่อนการพัฒนามีนโยบายเปิดประเทศรับเอาความก้าวหน้าต่าง ๆ จากตะวันตก แต่สิ่งที่จะรองรับความเจริญก้าวหน้าดังกล่าวได้ซึ่งก็คือ “โครงสร้างพื้นฐาน” ต่าง ๆ ที่ยังล้าหลังอยู่ เช่น ไฟฟ้า ประปา โดยเฉพาะ “ถนน” ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของความเจริญในยุคนั้น เพราะเขตพื้นที่ใดก็ตามที่มีถนนตัดผ่านนอกจากจะทำให้ “การเดินทางคมนาคม” สะดวกแล้วเขตพื้นที่นั้นยังเกิด “ชุมชน” เกิดการ “ค้าขาย” แลกเปลี่ยน ซึ่งสะดวกกว่า “ทางน้ำ” ในยุคนั้นที่มีคลองสายต่าง ๆ เป็นศูนย์กลางของแหล่งชุมชนการเดินทางหลักและกิจกรรมทางเศรษฐกิจ

ด้วยเหตุนี้การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานคือ “ถนน” จึงเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อความเจริญก้าวหน้าของประเทศ รัฐบาลพระมหากษัตริย์จึงนิยามให้โสเภณี คือ กลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เพราะรายได้ส่วนใหญ่ที่นำมาใช้ในการพัฒนาโครงสร้างขั้นพื้นฐานคือ ถนนสายสำคัญต่าง ๆ ที่เป็นสายเศรษฐกิจในยุคนั้น เช่น เจริญกรุง บำรุงเมือง เพ็ญนคร และสายอื่น ๆ ล้วนแล้วแต่มาจากการจัดเก็บภาษีอากรจาก “หญิงนครโสเภณี” ขณะที่ในส่วนฝ่ายต่อต้านซึ่งก็คือ “กลุ่มเจ้าภาษีนายอากร” ซึ่งเดิมทำหน้าที่แทนรัฐบาลพระมหากษัตริย์ในการจัดเก็บภาษีอากรในรูปแบบภาษีบำรุงถนนซึ่งเรียกเก็บจากกิจการ “โสเภณีอนุญาต” ซึ่งในช่วงแรกก็กำหนดนิยามให้โสเภณี คือ กลไกสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจภาพรวมของประเทศ ในส่วนของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานรองรับความเจริญก้าวหน้าภายใต้บริบทเบื้องหลักทางด้านเศรษฐกิจเช่นเดียวกับฝ่ายรัฐบาล หากแต่ในระยะหลังการกำหนดนิยามประเด็นปัญหาเรื่องโสเภณีของฝ่ายต่อต้านเปลี่ยนจากบริบททางด้านเศรษฐกิจมาเป็นการเมือง โดยกลุ่มเจ้าภาษีมองว่าโสเภณีคือ สิ่ง que แสดงถึงการรวมศูนย์อำนาจทางการเมืองและการบริหารจัดการไว้ที่รัฐบาลพระมหากษัตริย์ แต่เพียงฝ่ายเดียว ส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐบาล (พระมหากษัตริย์) กับชนชั้นนำ (เจ้าภาษีนายอากร) จนนำไปสู่การต่อต้านวาทกรรมโสเภณีที่รัฐบาลกำหนดนิยามขึ้นดังได้กล่าวแล้ว นำไปสู่การตอบโต้ทางวาทกรรมโดยรัฐบาลพระมหากษัตริย์ด้วยการประกาศใช้พระราชบัญญัติป้องกันสัญจรโรค ร.ศ. 127 และยกเลิกระบบเจ้าภาษีนายอากรในการจัดเก็บภาษีบำรุงถนนจากกิจการเทศาภิบาล ส่งผลให้รัฐบาลพระมหากษัตริย์สามารถรวบรวมอำนาจเข้าสู่ศูนย์กลางในการบริหารจัดการกิจการเทศาภิบาลผ่านทางกฎหมายฉบับดังกล่าวตลอดจนถึงการผูกขาดครอบงำวาทกรรมทางนโยบายว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทยจนกระทั่งสิ้นสุดสมัยก่อนการพัฒนา

บรรณานุกรม

- กระทรวงนครบาล. 5.7/3. พระบัญญัติคณิกาภิบาล. 9 กันยายน ร.ศ.117-พฤษภาคม ร.ศ. 128.
กระทรวงนครบาล. ม-ร.5 น/180. พระราชบัญญัติป้องกันสัญจรโรค. ศก 127.
กระทรวงคลัง.14.2ก/7. ภาษีบำรุงถนน. (25 สิงหาคม 112-24 กุมภาพันธ์ ร.ศ.118).
คริส เบเคอร์, และผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2557). ประวัติศาสตร์ไทยร่วมสมัย.กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
คณะกรรมการกิจการสตรีเยาวชนและผู้สูงอายุวุฒิสภา. (2546). เอกสารวิชาการลำดับที่ 11
เรื่องมาตรการแก้ไขปัญหาการค้าประเวณี. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.

- จริยวรรณ พุธานุรักษ์ และคณะ. (2550). “การค้ำมนุษย์” พินิจในแนวสตรีนิยมในพื้นที่ของอินเทอร์เน็ต กระบวนการทางกฎหมาย และหน่วยงานภาครัฐ. ศูนย์สตรีศึกษา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- จักร์ พันธุ์ชูเพชร. (2549). การเมืองการปกครองไทย: จากยุคสุโขทัยสู่สมัยทักษิณ. ปทุมธานี: มายด์ พับลิชชิง.
- จงจิตต์ โสภณคณาภรณ์. (2554). สังคมวิทยาสตรี. กรุงเทพฯ: ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- เฉลิมพล สัตถาภรณ์. (2508). ปัญหาโสเภณีในประเทศไทย. (วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). คณะรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2551). ประวัติศาสตร์ของเพศวิถี: ประวัติศาสตร์เรื่องเพศ/ เรื่องเพศในประวัติศาสตร์ไทย. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสร้างสุขภาวะผู้หญิง (สคส.).
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช, และชัตติยา กรรณสูต. (2532). เอกสารการเมืองการปกครองไทย (พ.ศ.2417-2477). กรุงเทพฯ: สถาบันสยามศึกษา สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย.
- ชลิตาภรณ์ ส่งสัมพันธ์. (2550). เมื่อผู้หญิงคิดจะมีหมวด: การต่อสู้ “ความจริง” ของเรื่องเพศในสภาผู้แทนราษฎร. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. (2549). วาทกรรมการพัฒนา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- ดาร์รอน เมตตาริกานนท์. (2547). โสเภณีและกฎหมายจดทะเบียนโสเภณีในประเทศไทย พ.ศ. 2411-2503. วารสารมนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, 21(2).
- ดุษฎี ชุมสาย. (2525). กิจกรรมโสเภณี. กรุงเทพฯ: ปรีชาการพิมพ์.
- เทพชู ทับทอง. (2526). หญิงโคมเขียว ประวัติศาสตร์อันขมขื่นของโสเภณีในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เรือนแก้วการพิมพ์.
- เทพชู ทับทอง. (2546). หนังสือชุดร้อยเรื่องเมืองสยาม: ผู้หญิงไทยในอดีต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุวีริยาสาส์น.
- ทัศนีย์ ทศนมิตร. (2554). เกร็ดบางกอก. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- จุฬพล ทองอินทราช. (2562). วาทกรรมว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทย. (ดุสิตนิพนธ์รัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต). สาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองและการบริหารจัดการ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา.
- จุฬพล ทองอินทราช, และโชติศา ขาวสนิท. (2562). วาทกรรมว่าด้วยโสเภณีในสังคมไทย. วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี, 6(2), (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562).
- ธนศ อาภรณ์สุวรรณ. (2556). “สิทธิ” และ “เสรีภาพ” ในประวัติศาสตร์การเมืองไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนศ วงศ์ยานนาวา. (2548). ดอกไม้โลกีย์ ราคะมีแค่สดางค์. ในดอกไม้ราตรี สีนคำมีชีวิต. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ สารคดี
- นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ. (2560). เพศในเขาวงกต: แนวคิดทฤษฎีเพศในวัฒนธรรมบริโภค. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- นรชิต จิรสิทธิ์ธรรม. (2553). โพสต์โมเดิร์นกับเศรษฐศาสตร์: บทวิพากษ์สมมติฐานความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.

- แบงค์ งามอรุณโชติ. (2554). *โสเภณี...มีอยู่-รู้จัก แต่ไม่เข้าใจ*. ใน OCTOBER 11: Sex Issue. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openbooks.
- บุญส่ง เผ่าทรง. (ม.ป.ป). *ปัญหาหญิงโสเภณีในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พลาดิษฐ์ สิทธิธัญกิจ. (2551). *ประวัติศาสตร์ไทย 2 ราชวงศ์จักรี*. โครงการศึกษาประวัติศาสตร์และภูมิปัญญาไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.
- ภาวณิ บุนนาค. (2554). *ผู้หญิงในกระบวนการยุติธรรมในสังคมไทยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจนถึง พ.ศ. 2478: ศึกษาจากคดีความและฎีกา*. (วิทยานิพนธ์ ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). สาขาวิชาประวัติศาสตร์ ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ยศ สันตสมบัติ. (2548). *ภาค 1: ปิตาธิปไตย พุทธศาสนา เพศสถานะและเพศวิถี การทำความเข้าใจ “เพศสถานะ” และ “เพศวิถี” ในสังคมไทย ในเพศสถานะและเพศวิถีในสังคม*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 24. หน้า 1365-1370 วันที่ 23 มีนาคม ร.ศ.126.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2550). *วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระยุทธ ปีสาลี. (2557). *กรุงเทพฯ ยามราตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- วิวัฒน์ เอี่ยมไพรวัน. (2549). *แนวคิดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การเมืองไทย*. ในเอกสารชุดวิชาประวัติศาสตร์ สังคมและการเมืองไทย. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ศุภิมา (นฤมล) วงศ์สุภาพ. (2541). *นางงามตุ๊กกระจก: การศึกษากระบวนการกลายเป็นหมอนวดไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- ศิริวรรณ ว่องเกียรติไพศาล และคณะ. (2559). *เจาะลึกการค้ามนุษย์ในธุรกิจทางเพศว่าด้วยการช่วยเหลือผู้เสียหายจากการค้ามนุษย์ในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิพิทักษ์สตรี (Alliance Anti Traffic: AAT).
- ศิลปวัฒนธรรม. (2542). *เช็กชีนสยาม*. *ศิลปวัฒนธรรม*, 20(4), กุมภาพันธ์ 2542.
- คันสนีย์ วีระศิลป์ชัย. (2561). *เมื่อรัชกาลที่ 5 ทอดพระเนตร “สำนักโสเภณี”*. *ศิลปวัฒนธรรม*, 39(8), เมษายน 2561
- สมเกียรติ วันทะนะ. (2551). *อุดมการณ์ทางการเมืองร่วมสมัย*. กรุงเทพฯ: สมาคมรัฐศาสตร์แห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล. (2537). *ร่วมแรงแบ่งปันรัก: สภาพและข้อเท็จจริงแห่งปัญหาโสเภณีและเอดส์*. นครปฐม: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สถาบันปรีดี พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (2548). *กฎหมายตรา 3 ดวง ฉบับพิมพ์มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง แก้ไขปรับปรุงใหม่ เล่ม 2*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สุภาพใจ.

- สันต์ ท. โกมลบุตร, ผู้แปล. (2510). *จดหมายเหตุลาลูแบร์ ฉบับสมบูรณ์ เล่ม 1*. พระนคร: สำนักพิมพ์ก้าวหน้า.
- เสาวนีย์ เตชะไพบูลย์. (2551). *การป้องกันและปราบปรามการค้ามนุษย์: ศึกษากรณีส่งหญิงไทยไปค้าประเวณียังต่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม สำนักงานศาลยุติธรรม.
- เสถียร ลายลักษณ์. (2478). *ประชุมกฎหมายประจำศก เล่ม 39*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดลิแมล์.
- สุวัฒนา อารีพรรค. (2550). *เรียนรู้เรื่องเพศกับคุณหมอ (ภาค2)*. กรุงเทพฯ: บุญศิริการพิมพ์.
- สุวดี ธนประสิทธิ์. (2558). *สถานภาพทางสังคมของสตรีไทยในสมัยปฏิรูปประเทศ*. ใน จิตร ภูมิศักดิ์ และวิวาทะเรื่องเพศภาวะในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์6ตุลารำลึก.
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ*. ร.5, น.8/2.
- _____. ร.5, น.8.12/33.
- อัจฉราพร กมฺพิสมัย. (2549). *เศรษฐกิจ สังคม การเมืองไทย สมัยรัชกาลที่ 4*. ในเอกสารการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์สังคมและการเมืองไทย. นนทบุรี: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- Haddock, Bruce. (2008). *A History of Political Thought*. Cambridge: Polity Press.